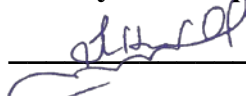

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК
«15» травня 2025 р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Бакалавр» на тему:

«СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ
АГРЕСІЇ»

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» Камай Дарини Олегівни

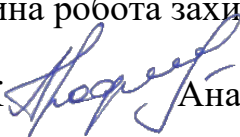
Науковий керівник:

Грідіна Ірина Миколаївна, д.і.н., професор кафедри політології та міжнародних відносин

Рецензент:

Сальнікова Н. В. к.і.н., доцент, професорка кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Національного авіаційного університету

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою добре / 75 / С

Секретар ЕК Анастасія ТРОФИМЕНКО

«12» червня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

С.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ	
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ	
1.1. Поняття та сутність спортивної дипломатії	
1.2. Роль спорту як інструменту м'якої сили у міжнародній політиці ...	
1.3. Етапи формування та інституціоналізації спортивної дипломатії	
РОЗДІЛ ІІ. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОЇ	
ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ (1991-2014 рр.)	
2.1. Основні етапи становлення української спортивної дипломатії	
2.2. Досягнення та практики спортивної дипломатії України на	
міжнародній арені	
РОЗДІЛ ІІІ. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ	
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	
3.1. Виклики для спортивної дипломатії України після 2014 року	
3.2. Протидія російському впливу в міжнародному спортивному	
середовищі	
3.3. Україна в системі міжнародних спортивних санкцій проти Росії	
ВИСНОВКИ	
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА	

ВСТУП

Актуальність теми.

Спорт як частина людської культури, висхідна до загальнолюдських цінностей, завжди давала широку можливість людям спілкуватися один з одним без кордонів. Дана обставина дозволяє розглядати спорт як форму комунікацій, а спортивні зв'язки як важливу частину міжнародного культурного обміну.

Спорт, спортивні змагання та підготовка до них здатні зробити величезний внесок у реалізацію гуманістичних ідеалів і цінностей, у вдосконалення людини і суспільства. Можливості спорту настільки значні, що він, безумовно, може розглядатися не тільки як невід'ємна частина культури і міжнародних відносин, але й як важливий аспект дипломатичної діяльності, самостійної форми сучасної дипломатії. Сьогодні спортивні змагання несуть значне гуманітарне навантаження, так як вони безпосередньо або опосередковано вирішують найважливіші глобальні завдання сучасності, сприяють боротьбі з бідністю, утвердженню принципів толерантності, збереженню екологічної рівноваги.

Гуманістичні принципи спортивного руху показують, що спортсмен може бути істинним послом миру, важливою частиною миротворчого руху, об'єднувати народи, служити гарантом стабільності на землі.

У сучасних умовах глобалізації спорт перетворюється на важливий інструмент міжнародних комунікацій, стаючи складовою публічної дипломатії та «м'якої сили». В умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України актуальність спортивної дипломатії значно зростає: вона виконує не лише іміджеву, а й мобілізаційну, миротворчу та санкційну функції. Аналіз механізмів та інструментів спортивної дипломатії України в цьому контексті є необхідним як з наукового, так і з практичного погляду.

Об'єктом дослідження виступає спортивна дипломатія як складова міжнародних відносин України.

Предмет вивчення є особливості, механізми та інструменти реалізації спортивної дипломатії України в умовах російської агресії.

Мета дослідження – простежити розвиток та визначити роль спортивної дипломатії України як інструменту міжнародного впливу та протидії російській агресії.

Завдання дослідження:

- Розкрити теоретичні засади дослідження ролі спортивної дипломатії у системі міжнародних відносин.
- Визначити етапи становлення та розвитку спортивної дипломатії України.
- Оцінити вплив російської агресії на трансформацію спортивної дипломатії України.
- Проаналізувати основні заходи та ініціативи України у сфері спортивної дипломатії у відповідь на російську агресію.
- Окреслити перспективи розвитку спортивної дипломатії України в сучасних міжнародних умовах.

Ступінь наукової розробленості теми. Проблематика спортивної дипломатії активно досліджується в контексті публічної дипломатії та інструментів «м'якої сили». Помітний внесок у розробку теми зробили українські та зарубіжні дослідники, зокрема Макферсон, Б. Д., Кертис, Дж. Е. та Лой, Дж. В [54], Стюарт Мюррей [55], І. Кудлай [17], Н. Боголюбова [4], О. Самойлов [26]. Проте дослідження спортивної дипломатії України в умовах війни після 2014 року та особливо після 2022 року залишається недостатньо висвітленим, що обумовлює наукову новизну роботи.

Західні школи міжнародних відносин не так давно почали дослідження в цій царині. Поштовхом до них стали, з одного боку, праці Джозефа Ная [57], Філіпа Тейлора та інших ідейних натхненників тлумачення публічної

дипломатії у якості «soft power» (м'якої сили). З іншого боку, витoki виокремлення спортивної дипломатії як самостійної теми досліджень, слід шукати не тільки в політичній площині, в якій спорт почав використовуватися як інструмент впливу, а й безпосередньо в його історії та філософії, як незалежного та унікального явища. Низка західних дослідників присвятили свої праці саме вивченню спорту, його поєднанню з політикою та ролі, яку він набуває в міжнародних відносинах: Л. Еллісон [35], С. Мюррей [55], А. Беком [38], Е. Енстіс [43], С. Байнвель [36], Б. Хуліган [50], Б. Сандерс [61], П. Д. Харгрівс [49] та інші.

Джерельна база дослідження включає нормативно-правові акти України, документи міжнародних спортивних організацій, матеріали конференцій, публікації науковців, аналітичні звіти, публікації в засобах масової інформації, офіційні ресурси НОК України, МОК, FIFA, UEFA та інші актуальні джерела, що охоплюють період з 1991 року до сьогодення.

Теоретико-методологічна база дослідження будується на загальнонауковому принципі суб'єктивізму, якому в теорії міжнародних відносин відповідають школи політичного реалізму та ідеалізму (в актуальному дослідженні складова ідеалізму є домінантною). В рамках дослідження були використані наступні підходи:

- системний (сприйняття спортивної дипломатії як невід'ємної складової традиційної дипломатії, їх взаємопов'язаності та взаємообумовленості)
- діалектичний (сприйняття дипломатії як динамічного явища, що з плином часу зазнає певної трансформації та адаптується до історичних реалій. Результатом відповідних змін і є феномен спортивної дипломатії)
- дедуктивний та індуктивний підходи (в рамках актуального дослідження методи є взаємодоповнюючими, оскільки різні аспекти вивчення проблеми вимагатимуть варіювання підходів (конкретизації загальних знань або, навпаки, їх узагальнення)

Залежно від обраних принципів та підходів були визначені **методи** дослідження.

З методів теоретичного рівня були використані як аналітичний, так і синтетичний метод. Як було зазначено, комплексність аналізу проблеми спортивної дипломатії потребує як використання конкретизуючих (аналітичних), так і узагальнюючих (синтетичних) **прийомів**, зокрема інтерполяції/екстраполяції, структуризація та узагальнення.

На емпіричному рівні були використані **загальні методи**. Загальний метод складається в першу чергу з двох: методу спостереження (в якому дослідник виступає експертом на основі власного досвіду та досвіду інших учасників подій – візуальний та рефлексійний засоби) та вивчення документів. Документи являють собою низку джерел та літератури з проблематики публічної та спортивної дипломатії, також матеріали зі спортивних хронік та розвитку спортивних інфраструктур різних країн, що детально були проаналізовані автором.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі комплексного аналізу спортивної дипломатії України як інструменту зовнішньополітичної діяльності держави в умовах збройного конфлікту з Росією. Робота пропонує авторське бачення сучасного етапу трансформації української спортивної дипломатії.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання результатів дослідження у практиці державних структур, що опікуються спортивною та зовнішньополітичною діяльністю, а також у навчальному процесі для підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні засади спортивної дипломатії, другий присвячено етапам становлення української спортивної дипломатії, а третій – її трансформації в умовах російської агресії.

РОЗДІЛ I

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

1.1. Роль спорту як інструменту м'якої сили у міжнародній політиці

М'яка сила (soft power) [57] — це здатність держави впливати на інших через привабливість своєї культури, ідеї, цінності, політичну систему та дипломатію, а не через використання сили або примусу. Спорт є одним із найважливіших інструментів м'якої сили, оскільки він здатний формувати позитивний імідж країни, сприяти культурному обміну та зміцненню дипломатичних відносин без застосування жорстких засобів впливу.

Спортивна дипломатія є найбільшим мирним елементом, що застосовує кожна цивілізована країна, щодо розширення можливостей, угод, перемовин, та покращення міжнародних відносин чи зняття напруги. Спорт являється сферою, що розвиває на постійній основі процеси активізації масових груп. Проведення масштабних івентів такі як Олімпійські ігри, Чемпіонати світу з футболу, залучають десятки мільйонів людей біля екрану та допомагають забути про їхнє відношення між державами. У відповідному контексті спорт використовує «М'яку силу». Досягнення певної країни на міжнародних змаганнях допомагають залишити позитивне ставлення в очах інших країн.

Здебільшого спортивні досягнення запам'ятовуються завдяки двом подіям:

- проведення міжнародного або масштабного заходу, що допомагає країні із довгостроковою стереотипізованою репутацією покращити іміджеву політику та застосувати концепцію «м'якої сили» через використання звичаїв й культурної складової
- через встановлення високих досягнень у пріоритетних видах спорту, які відіграють ключове значення.

Олімпійські ігри являється еталоном спортивної дипломатії через велику кількість глядачів, привертання уваги та потужною маркетинговою рекламою для країн, які виступають господарями арени, де проводяться ігри. Олімпійський вид спорту є елементом застосування м'якої сили, серед країн, які беруть участь на іграх, тим самим демонструючи політику своєї країни та нагадуючи про існування держав. Одночасно здійснюється вплив на міжнародну громадськість через процес Олімпійських ігор.

Спортивні успіхи часто асоціюються з національною гордістю. Країни використовують спортивні події для демонстрації своїх найкращих рис: інновацій, витривалості, духу співпраці. Наприклад, Японія під час Олімпіади 2020 року в Токіо не тільки продемонструвала свої спортивні досягнення, але й використала подію для просування своєї культури, технологій та інновацій [17].

Спортивні досягнення можуть підвищувати міжнародний престиж держави, дозволяючи їй виступати у якості лідера в певних сферах або демонструвати відданість важливим цінностям, таким як мир, рівність та справедливість.

Німеччина, наприклад, використала свою роль у проведенні Чемпіонату світу з футболу 2006 року для просування свого іміджу країни, яка відновилася після об'єднання та готова бути потужним і мирним гравцем на міжнародній арені [11].

Країни активно використовують організацію великих спортивних подій (Олімпіади, чемпіонати світу) як частину своєї стратегії з просування м'якої сили. Це дає їм можливість не лише продемонструвати свою культурну і економічну спроможність, а й зміцнити дипломатичні відносини з іншими країнами. Прикладом можуть служити Олімпійські ігри в Пекіні (2008), які стали важливим моментом для Китаю, який прагнув показати свій економічний підйом і глобальний статус [16]. Подія також дозволила Китаю налагодити дипломатичні відносини з різними країнами, посилити свою

позицію в міжнародних організаціях та здобути більшу повагу на світовій арені.

«Таблиця уніфікації» між Кореєю стала відомою під час проведення спільного виступу спортсменів з Південної і Північної Кореї на Олімпіаді в Пхенчхані (2018) [19]. Це стало потужним символом можливості співпраці між двома країнами, незважаючи на складну політичну ситуацію.

Спортивні заходи забезпечують можливість для культурного обміну, дозволяючи країнам представити свої традиції, музику, кухню, мову та інші аспекти культури. Так, чемпіонат світу з футболу в Бразилії 2014 року став платформою для демонстрації бразильської культури, традицій та звичаїв, а також для міжнародного обміну в сфері культури та спорту. Спортивні команди, які відвідують різні країни, можуть демонструвати не лише свої спортивні досягнення, але й працювати як посли своєї культури.

Міжнародні спортивні організації, такі як МОК (Міжнародний олімпійський комітет) [52], активно підтримують програми для розвитку молоді та сприяння співпраці між країнами через спорт. Наприклад, через програми «Спорт для розвитку», організовані ООН, здійснюється підтримка мирних ініціатив у регіонах, які зазнають конфліктів або економічних труднощів [21].

Футбольні академії, організовані великими клубами або країнами, можуть бути використані для соціалізації молоді в постконфліктних регіонах або для сприяння миру через спільні спортивні змагання та тренування [46].

Спортивні заходи використовуються країнами для просування економічних інтересів. Організація спортивних заходів може сприяти залученню інвестицій, розвитку туризму, зміцненню інфраструктури та стимулюванню економічного зростання. Катар активно використовує спорт для просування своїх економічних інтересів через інвестиції у футбол та організацію спортивних подій, таких як Чемпіонат світу з футболу 2022 року [22].

Часто спорт використовується як інструмент політичного тиску, коли країни бойкотують спортивні події або відмовляються від участі в міжнародних змаганнях як форму протесту проти порушення прав людини чи агресивної зовнішньої політики. Наймасштабнішими бойкотами були бойкоти Олімпійських ігор: 1976 рік — бойкот Олімпійських ігор в Монреалі через рішення Німеччини підтримати Південну Африку в період апартеїду; 1980 рік — США та інші країни бойкотували Олімпіаду в Москві у відповідь на радянську інтервенцію в Афганістані [5].

Прикладом використання спорту для просування іміджу та зовнішньополітичних меседжів є Китай. Олімпіада 2008 року в Пекіні стала значною подією для демонстрації досягнень Китаю, а спортивна дипломатія є важливим елементом його зовнішньої політики. Ініціатива «Один пояс, один шлях» також має в собі елементи спортивної дипломатії, де Китай інвестує в спортивну інфраструктуру в країнах Африки та Азії, що дозволяє підвищувати його м'яку силу через спорт¹.

Країни Африки також активно використовують спорт для розвитку своїх міжнародних відносин і залучення інвестицій. Наприклад, через футбол Нігерія, Гана та інші країни намагаються зміцнити свої зв'язки з Європою та США².

1.3. Поняття та сутність спортивної дипломатії

Проблема взаємин спорту і політики є однією з найбільш складних, але в той же час вкрай важливих, як для теорії спорту, так і для теорії міжнародних відносин. Кожній країні властива своя система організації спортивного руху, яка в значній мірі залежить від історичних традицій, ієрархії культурних цінностей, типу державного устрою, політичних, соціальних, економічних,

¹ Шуляк А., Кулік С. «Стадіонна дипломатія» китайської народної республіки в контексті її геополітичних інтересів. *Регіональні студії*, 1 (15), 2023. С. 124-158.

² Хома, Н. (2024). Оцінка інституційної спроможності спорту щодо реалізації миробудівничої функції в умовах збройних конфліктів. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, (49), 165–173. <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.49.165-173>

демографічних умов, матеріального добробуту, розвитку науки, техніки та суспільної культури, релігійної своєрідності і багатьох інших факторів. Історія відносин між політикою і спортом йде корінням в епоху античності, де головним прообразом успішного співробітництва двох видів діяльності вважають перші Олімпійські ігри (776 р. до н.е.). Розвиток давньогрецької Олімпіади призвів до дотримання традиції встановлювати перемир'я кожні чотири роки, тим самим перетворюючи місце проведення Олімпіади на своєрідну зону «миру», де атлети (і відповідно поліс, що вони представляють) могли довести свою перевагу не кількістю убитих воїнів, а швидкістю в марафоні або дальністю метання списа. Таким чином, можна вважати, що усвідомлення важливості не тільки грубої військової сили, а й інших опцій визначення переваги в регіональній політиці, в політикумі зародилося ще в давні часи.

Говорячи про публічну дипломатію, яка багато в чому і є тим локомотивом глобалізації в дипломатичній сфері, необхідно зазначити, що сфера її діяльності фактично безмежна³. Вона охоплює всі сфери людського життя, і на відміну від традиційних уявлень про елітарність дипломатичної справи, в якості її суб'єкта може виступити абсолютно будь-яка людина, що має контакти з іншою державою. В цілому, публічну дипломатію можна охарактеризувати як комплекс дій, спрямованих на захист цілей і інтересів національної зовнішньої політики, а також кращого розуміння цінностей та інститутів власної держави за кордоном. Публічна дипломатія просуває національні інтереси і забезпечує національну безпеку шляхом вивчення настроїв іноземної громадської думки, її інформування та впливу на тих, хто цю думку формує⁴. Більш того, в сучасному світі збільшилася в рази не тільки

³ Wählich Martin, Xharra Behar. Public Diplomacy of Kosovo: Status Quo, Challenges and Options. - Los Angeles, 2011. - P.42. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectives_P3-11_web.pdf

кількість «гравців», що беруть участь у міжнародному діалозі, але і їх вплив на формування міжнародного порядку. Наприклад, Канада ідентифікує діячів мистецтва, вчителів, студентів, мандрівників, дослідників, спортсменів та молоді в цілому як публічних дипломатів⁵. Все більше міжурядових, неурядових і некомерційних організацій виходять на міжнародну арену з відстоюванням загальнолюдських інтересів на противагу «егоїстичному» підходу національних держав, що, за їх думкою, є причиною усіх конфліктів в міжнародних відносинах. У контексті розуміння спортивної дипломатії дані фактори не може бути недооцінений.

Спочатку може здатися, що попередницею спортивної дипломатії, як і втім, всіх інших неофіційних дипломатій м'якого толку, була саме публічна дипломатія. Разом з тим, дане твердження буде не зовсім коректним, адже витоки виокремлення спортивної дипломатії як самостійної теми досліджень слід шукати не тільки в політичній та дипломатичній площинах, в якій спорт почав використовуватися як інструмент впливу, а й безпосередньо в його історії та філософії, як незалежного та унікального явища.

Разом з тим, необхідно визнати, що інституційне оформлення публічної дипломатії в міжнародних відносинах і її широке практичне застосування стало серйозним поштовхом для активного дослідження спортивної дипломатії. У наукових контекстах і підходах до вивчення вони, безумовно, близькі. Публічна дипломатія стала зручним знаменником для всіх видів неофіційною дипломатії: культурної, спортивної, економічній, туристичній, які за кінцевим цілям фактично однакові - покращити міжнародний імідж і підвищити привабливість країни. І хоча в сутності кошти у кожного специфічні, об'єднує їх ненасильницькі методи впливу.

Отже, можна стверджувати, що спорт зі своїми можливостями набуває настільки значного впливу, що може розглядатися не тільки як невід'ємна складова культури і міжнародних відносин, але й як важливий аспект

⁵ Див. Murray, Stuart. Вказ. тв.

дипломатичної діяльності, самостійної форми сучасної дипломатії. Відповідно, міжнародні спортивні заходи, будучи одними з головних арен публічної дипломатії, через свій значний статус, «сплав» спорт/політика, заслужили від деяких корифеїв дипломатичної науки визначення «спортивної дипломатії».

Термін «спортивна дипломатія» потрапив до «дипломатичного словника» не так давно. Вихідною «точкою відліку» в дискусіях з даної проблеми є погляди засновника сучасного олімпійського руху П. де Кубертена, який, розробляючи філософію сучасного олімпізму, виходив з положення про високий соціально-культурний статус спорту в системі міжнародних відносин. Загальновизнаного визначення через новизну і обмеженість досліджень він поки що не має, однак, на нашу думку, його сутність можна розкрити наступним чином: спортивна дипломатія - офіційна та неофіційна діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних органів по здійсненню завдань зовнішньої політики держави, а також інших учасників подій, так чи інакше причетних до спортивного дійства, за допомогою організації, проведення та участі в міжнародних спортивних заходах за допомогою команд, спортсменів, тренерів та їх досягнень.

Іншими словами, відбувається залучення спортсменів, тренерів та іншого персоналу, а також уболівальників у спортивні (і в той же час політично важливі) процеси для створення сприятливого образу про державу серед зарубіжної публіки. При цьому, крім намірів фактичної перемоги на турнірі, відбувається експлуатація образів причетних до заходу людей з метою формування позитивного образу всієї держави, яку вони представляють. Таким чином, позитивне сприйняття успішної держави служить сприятливим фактором для досягнення цілей зовнішньої політики.

Якщо проводити паралель між традиційною та спортивною дипломатією, то традиційна дипломатія опікується питаннями реалізації зовнішньої політики і є засобом досягнення зовнішньополітичних інтересів, а в такий

спосіб спортивна дипломатія, за думкою Стюарта Мюррея, це своєрідний «засіб засобу»⁶.

Виходячи з вищесказаного, можна підсумувати, що спортивна дипломатія — це використання спортивних заходів, подій та організацій для досягнення певних дипломатичних цілей політичними акторами, зокрема міжнародними. Вона включає взаємодію держав, міжнародних організацій та спортивних установ через спортивні події, що дозволяють створювати позитивний імідж країни, підтримувати міжнародний діалог, а також використовувати спорт як інструмент для вирішення політичних і соціальних питань.

Коло учасників спортивної дипломатії, як і її форм, надзвичайно широке: це держави, державні структури в області спорту, міжнародні та національні спортивні об'єднання, спортсмени, тренери, ЗМІ, вболівальники, бізнес-структури та ін. До форм відносяться такі спортивні заходи як Олімпійські ігри, чемпіонати світу та Європи, міжнародні, континентальні, регіональні першості, кубкові і товариські зустрічі, спортивні фестивалі, конгреси, конференції з проблем спорту та ін.

Відомий французький спортивний історик П'єр Арно стверджував: «Спорт є більшим, ніж просто хобі. Атлети та гравці — це своєрідні послы, офіційні представники національної культури»⁷. Відразу ж можна навести приклад зовнішньополітичного світогляду Канади, яка на офіційному рівні ідентифікує діячів мистецтва, вчителів, студентів, мандрівників, дослідників та спортсменів як публічних дипломатів. Таким чином, зважаючи на такий прецедент, в контексті розуміння важливості, результативності і, головне, повноцінності спортивної дипломатії даний фактор не може бути недооцінений⁸.

⁶ Див. Murray, Stuart. Вказ. тв.

⁷ Див. Bainvel, Serge. Вказ. тв.

⁸ Див. Murray, Stuart. Вказ. тв.

Отже, ключовими аспектами спортивної дипломатії можна виокремити такі:

Зміцнення міжнародних відносин

Спортивні заходи часто стають платформою для зміцнення двосторонніх та багатосторонніх відносин між державами. Через спорт країни можуть продемонструвати свою готовність до співпраці, особливо в контексті великих міжнародних змагань, таких як Олімпійські ігри або Чемпіонати світу.

Спортивна дипломатія може стати поштовхом для скорочення або усунення відчуження між державами. Хрестоматійні приклади - пінг-понгова і крикетна дипломатії.

Дипломатія пінг-понгу, здійснювана Китаєм і США в 1970-х роках стала проривом в американо-китайських відносинах. Завдяки одному спортивному заходу у відносинах Пекіна і Вашингтона вдалося розтопити кригу недовіри. Прийнято вважати, що в сформованій ситуації було мінімум політики - головне, це частка щасливої випадковості і невід'ємна якість спорту зближувати народи. Історія свідчить, що з Пекіна надійшла сенсаційна пропозиція: американська збірна з настільного тенісу, що знаходилася на чемпіонаті в Японії, запрошувалася до Китаю за рахунок КНР. 11-17 квітня 1971 р. члени американської збірної провели кілька матчів з китайськими колегами, побували в Літньому Палаці і на Великій Китайській стіні, змогли побачити життя Китаю зсередини. Це був перший офіційний візит американців в КНР з моменту її утворення в 1949 році. Підсумки даної події викликали величезний резонанс по всьому світу. Безпосередньо глави лідерів двох колись ворогуючих держав прокоментували досягнення спортивної дипломатії так: Р. Ніксон назвав це «тижнем, який змінив світ», а Мао Цзедун метафорично висловився, що «Маленька кулька зрушила велику кулю». Після цього візиту президент Ніксон направив держсекретаря Генрі Кісінджера до Китаю готувати офіційний урядовий візит. Перемовини пройшли успішно, і у лютому 1972 р. Ніксон відвідав Китай. Завдяки одному спортивному заходу та підприємливості прем'єра держради КНР ЧжоуЕнлая і Держсекретаря США

Генрі Кіссінджера у відносинах Пекіна і Вашингтона вдалося розтопити кригу недовіри. Хоча, зрозуміло, що в нормалізації американо-китайських відносин були зацікавлені обидві сторони, і основою для зближення послужила їх загальна конфронтація з СРСР. Зрештою, як відомо, пінг-понгова дипломатія призвела до ключової зміни геополітичної ситуації у «великому стратегічному трикутнику» США-СРСР-КНР: зміцнило становище КНР і США і послабило позиції СРСР, який до кінця 1970-х опинився в міжнародній ізоляції⁹.

Міжнародне визнання та імідж країни¹⁰

Спортивна дипломатія дозволяє країнам демонструвати свої культурні та економічні досягнення, а також позитивно впливати на міжнародний імідж. Організація міжнародних спортивних подій (як-от Олімпіади, чемпіонати світу з футболу) може суттєво підвищити престиж країни на міжнародній арені.

Розуміння того, що спорт найактивнішим чином бере участь у створенні образу держави, проявилось вже на початку XX століття, коли Сполучені Штати Америки першими почали вести підрахунок загальнокомандного медального заліку на Олімпіадах і взялися використовувати спорт для самореклами. Дійсно, жоден спортсмен не виступає сам за себе, він представляє державу, яка його підготувала до змагань, виділяла кошти на тренування, екіпіровку, транспортування до місця змагань. І хоча, реальність спортивних змагань відрізняється тим, що укладена в певні просторово-часові рамки, обмежується правилами, і за межами цих рамок і правил не існує (і, отже, погляд на міжнародні змагання як на певний символ, модель, ритуальну битву між націями, є логічним спрощенням), перемога спортсмена неминуче

⁹ Іжик М. **Настільний теніс і дипломатія. Міжнародне радіо Китаю.** 2016-07-21.

<https://ukrainian.cri.cn/848/2016/07/21/2s45061.htm>

¹⁰ Окладна М. Г., Щеглаков І. Е. Роль спортивної дипломатії у визнанні новостворених держав. Право та інновації. 2020. №4(32). С. 92-98
<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/abb62718-82d9-4474-83c0-7962c76feb79/content>

стає перемогою країни, що делегувала його, служить задоволенню національної гордості і демонстрації національної переваги. завоювання вищих спортивних нагород – одна з найбільш переважних можливостей заявити про себе на міжнародному рівні ([посилання](#)). Більш того, не можна не простежити причинно-наслідковий зв'язок між спортивними результатами та соціально-економічним розвитком країни: з одного боку, високі спортивні результати – це відображення соціально-економічного розвитку країни, спроможності країни вкладати кошти в спорт, з іншого – відбувається заочне формування репутації успішного соціально-економічного розвитку країни у міжнародній аудиторії, коли спортсмени країни демонструють високі результати, що в очах міжнародної громадськості підвищує її інвестиційну привабливість і, в решті решт, підкріплює потенційні економічні результати реальними. Кожну із спортивних перемог супроводжує демонстрація державних символів країни, яку представляє спортсмен. Більшість держав розглядають прийняття міжнародного турніру на своїй території у спортивних змаганнях як політичну перемогу, як безумовний успіх країни в міжнародному житті, який автоматично несе за собою поліпшення іміджу, іноді навіть більшою мірою, ніж перемога на турнірі.

Не випадково, що політична еліта «кровно» зацікавлена у виборюванні права проводити в своїй країні різного рівня міжнародних змагань. Наймаючи спорт в якості інструменту зовнішньої політики, держава може змінити свій образ в очах світової громадськості із закритого або навіть ворожого на відкритий і позитивний ([посилання](#)).

При успішному проведенні спортивного заходу зростає інвестиційна привабливість держави і, як результат, соціально-економічний рівень в цілому. Існує такий термін як «Олімпійський ефект». Дослідники з Федерального резервного банку Сан-Франциско прийшли до висновку, що в країні, яка приймає чемпіонат масштабного рівня, обсяг експорту та імпорту зростає приблизно на 30%. На думку вчених, навіть сам факт заявки на проведення великих змагань підвищує міжнародний рейтинг країни і пожвавлює

торгівлю. Прийняття та проведення на своїй території таких змагань, які мають планетарний масштаб, внаслідок розвитку ЗМІ і величезного числа глядачів, надає прекрасні можливості для подальшої просування іміджу держави на міжнародній арені¹¹.

Миротворчі ініціативи.

Спорт може бути потужним інструментом миротворчої діяльності. У багатьох випадках спортивні події стали приводом для дипломатичних контактів між країнами, що знаходяться в конфлікті. Спортивні змагання можуть стати символом миру і єдності, навіть коли політичні відносини між державами складні (Хома). .

Ідеологи таких міжнародних організацій ідеалістичного спрямування як ЮНЕСКО та МОК наполегливо просувають думку про те, що спорт сприяє миру на Землі: «О, спорт – ти мир!». У сучасному світі демократичних цінностей спорт/спортивна дипломатія пропагують ідеї толерантності, свободи, прав людини, взаємоповаги, рівності

Дипломатія через участь у міжнародних організаціях.

Спортивні організації, такі як Міжнародний олімпійський комітет (МОК) або ФІФА, мають великий вплив на міжнародні відносини. Країни можуть використовувати свою участь у цих організаціях для лобіювання своїх інтересів і розвитку спортивної інфраструктури.

Залучення до глобальних ініціатив.

Спортивна дипломатія також може бути частиною більш широких глобальних ініціатив, таких як боротьба з допінгом, підтримка прав людини та гендерної рівності, соціальна інтеграція через спорт.

Роль спортивної дипломатії в сучасному світі важко переоцінити. Спорт як частина людської культури, висхідний до загальнолюдських цінностей, завжди надавав широку можливість людям спілкуватися один з одним без

¹¹ Успенська А. Олімпіади стали занадто дорогими і втратили популярність. Що з цим робити? BBC NEWS UA. 2 серпня 2021. - <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58048608#:~:text=>

кордонів. Це дозволяє розглядати спорт як дієву форму комунікацій, а спортивні зв'язки як важливу частину міжнародного обміну. Гуманістичні принципи спортивного руху перетворюють спортсменів на справжніх послів миру, а спортивні змагання – на важливу складову міжнародних відносин (на Олімпійських іграх збирається у шість разів більше глав держав, ніж на Саміті Великої двадцятки).

Феномен спорту полягає в перетворенні його на явище глобального масштабу, який, з одного боку, об'єднує людей різних вікових груп, національностей, релігій, поглядів, а з іншого, є засобом їх представництва, сприяючи суспільним інститутам реалізовувати свої інтереси на міжнародній арені. У такий спосіб спорт за своїми впливами є потужною «м'якою силою», яка посідає відчутне місце в дипломатії і міжнародних відносинах сучасного світу.

Спортивні міжнародні інститути, які є одними з основоположників колективного співробітництва з метою підтримання миру (під час Олімпійських ігор припинялися усі війни і конфлікти), є і першими в лобюванні мирного співіснування. Можна стверджувати, що спорт зі своїми можливостями набуває настільки значного впливу, що може розглядатися не тільки як невід'ємна складова культури і міжнародних відносин, але й як самостійний напрям дипломатичної діяльності та форми сучасної дипломатії. Відповідно міжнародні спортивні заходи, будучи одними з головних арен публічної дипломатії, через свій значний статус, «сплав» спорт/політика заслужили на визначення «спортивної дипломатії».

1.3. Етапи формування та інституціоналізації спортивної дипломатії

Історія відносин між політикою і спортом йде корінням в епоху античності, де головним прообразом успішного співробітництва двох видів діяльності вважають перші Олімпійські ігри (776 р. до н.е.). Не вдаючись у деталі сутності і значення спортивних змагань для давнини, ми звернемо увагу

на головну цікаву для нас складову - на час проведення заходу в обов'язковому порядку припинялися всі військові конфлікти між регіонами, що виставляли на змагання спортсменів¹². По мірі розвитку давньогрецької Олімпіади політичні лідери суворо дотримувалися традиції встановлювати перемир'я кожні чотири роки, тим самим перетворюючи місце проведення Олімпіади на своєрідну зону «миру», де атлети (і відповідно поліс, що вони представляють) могли довести свою перевагу не кількістю убитих воїнів, а швидкістю в марафоні або дальністю метання списа. Таким чином, можна вважати, що усвідомлення важливості не тільки грубої військової сили, а й інших опцій визначення переваги в регіональній політиці, в політикумі зародилося ще в давні часи, і їх консерватизм у дотриманні перемир'я на час Олімпійських змагань тому яскравий доказ.

Ще одна цікава властивість спорту - розвага і відволікання мас від проблем, була відмічена політичними лідерами в ті ж давні часи, щоправда, використовувалася вона переважно більш агресивними, ніж жителі Еллади, народами - зокрема, древнім Римом. Імператори нещадно експлуатували добре ім'я примітивного, але все ж спорту, в цілях управління та підпорядкування мас, надаючи їм те, що було головним компонентом щастя стародавнього світу - «хліба і видовищ», де роль видовищ і виконував кривавий спорт - бої гладіаторів. З одного боку, римські лідери розпалювали в глядачах агресію, ненависть, необхідну в боях проти ворогів, з іншого боку - надавали першокласне відволікання, таким чином підтримуючи бойовий дух поряд із забезпеченням дозвілля.

Після падіння Давньої Греції пала відповідно відносно сформована спортивна структура. Надалі почалися темні часи історії, де миру, як і мирному спорту, місця не було. Нескінченні війни в часи Великого переселення народів, потім Середньовіччя, ототожнювали фізичну і військову підготовку, розглядаючи спорт лише у військовому контексті. На зміну

12

гладіаторів прийшли лицарі, які утримували першість серед титулів «спортсменів» до XVII століття.

Після буржуазних революцій XVII - XIX століть, були підірвані основи феодального ладу, що забезпечило затвердження капіталізму. Це призвело до прискореного промислового і культурного розвитку країн Європи та Америки. Науково-технічні досягнення, що призвели до промислового перевороту, успіхи у військовій справі, підвищення соціальної складової у політичній діяльності відповідно сприяли прогресу в галузі фізичного виховання і спорту. Буржуазія, будучи на даному етапі нової історії класом прогресивним, потребувала людей, здатних зміцнювати її військове і політичне панування. Для цього були потрібні сильні, наполегливі, підприємливі люди. Щоб виховувати таких людей, буржуазія створює ряд нових передових для свого часу засобів, форм і методів загального, і в тому числі фізичного виховання ¹³.

У зв'язку з цим вже отримав розвиток ряд ідейно-теоретичних основ фізичного виховання, зокрема Ж.Ж. Руссо, І. Песталоцці, Г. Фіта, І. Гутс-Мутса та ін. Так, Руссо рекомендував звертати увагу на фізичне виховання буржуазної особи до 12 років. Гартувати тіло, набувати вміння і навички в змагальному вигляді. Його ідеї сприяли створенню нових методів і форм фізичного виховання, що відповідають інтересам зароджуваного буржуазного суспільства ¹⁴.

Під впливом ідей передових таких педагогів і просвітителів як Г. Фіт та І. Гутс-Мутс, фізичне виховання займає своє місце в шкільних системах виховання та освіти для виховання гідних «синів вітчизни» З'являються школи нового типу - філантропіни, викладання будувалося на основі поєднання розумового та фізичного виховання ¹⁵.

¹³

¹⁴

¹⁵ Див. там само

XVIII-XIX ст. характеризуються створенням і розвитком гімнастичних та спортивно-ігрових систем, які вперше були засновані в таких країнах континентальної Європи як Німеччина, Швеція, Франція, що, знову-таки, було обумовлено особливостями їх політичного і військового розвитку. Наприклад, наполеонівські війни початку XIX століття, із застосуванням масових армій, вимагали великої кількості фізично підготовлених резервів. У свою чергу, заняття гімнастикою давали можливість навчати конкретним руховим навичкам, відповідним тактиці ведення бою того часу, а також чіткому виконанню стройових команд ¹⁶. Більше того, зростання націоналізму в XVIII-XIX ст. сприяло використанню спорту в якості об'єднуючої ланки в національній інтеграції, а також формуванні таких термінів як «патріотизм» і, більш радикального французького «шовінізму»¹⁷.

В цей же час в Англії набули поширення змагальні форми фізичного виховання, в яких першорядне значення набуває не правильність і точність виконання вправ, а кінцевий результат. Це вносило в заняття ігровий елемент, свободу особистої творчості, азарт боротьби. Для позначення змагальних форм фізичного виховання було введено термін «спорт» (від англ. disport - розвага, відпочинок від праці).

Спортивні змагання стали особливо популярними в англійських навчальних закладах. Ректор коледжу в Регбі Томас Арнольд вперше ввів заняття крикетом і футболом в навчальну програму, визначивши свій основний педагогічний принцип: за допомогою фізичних рухів і емоцій, пов'язаних з змагально-ігровою діяльністю, можна формувати у молоді дисциплінованість, організованість і позитивні риси особистості.

Англійським досвідом зацікавилися і за кордоном. Для вивчення постановки виховання в навчальних закладах вирушив до Англії і молодий

¹⁶ Див. там само

¹⁷ McPherson, B. D., Curtis, J. E., and Loy, J. W. (1989). The Social Significance of Sport: An Introduction to the Sociology of Sport., Human Kinetics Books

французький педагог П'єр де Кубертен. Широке використання ігор і змагань у виховних цілях справило на нього глибоке враження. Але ключове значення набуло подорож Кубертена до Греції, де він відвідав нещодавно відкриту Олімпію. «Німеччина відшукала руїни Олімпії; чому б, - думав я, - Франції не відновити її колишню славу? Від цього проекту, до менш блискучого, але більш практичного і плідного про відродження Олімпійських ігор, було вже недалеко; пробив час спортивного інтернаціоналізму, покликаного зіграти свою роль у всьому світі» - так описував свої наміри П'єр де Кубертен.

Визначаючи тенденції розвитку спорту, П'єр де Кубертен підкреслював його суперечливість. Він зазначав: «...з'являються види спорту з новими характеристиками, вони інтернаціональні і демократичні і, отже, відповідають ідеалам і потребам нашого часу. Але сьогодні, як і в минулому, їх вплив може бути і позитивним, і негативним, це залежить від їх використання та напрямки розвитку. Спорт може викликати як найбільш благородні, так і найбільш ниці почуття; він може розвивати безкорисливість і жадібність; може бути великодушним і продажним, мужнім і відповідальним; нарешті, він може бути використаний, для зміцнення миру або підготовки до війни. Благородство почуттів, прагнення до безкорисливості і великодушності, дух лицарства, сильна енергія і світ є основними потребами сучасних держав»¹⁸.

Виходячи з цього, Кубертен запропонував відновити проведення Олімпійських ігор і використовувати їх для зміцнення миру і взаєморозуміння між народами, а також для всебічного та гармонійного виховання молоді.

Він розробив організаційні основи та ідейний зміст олімпійського руху сучасності, об'єднавши їх поняттям «олімпізм». Ці ідеї виявилися близькими і зрозумілими в багатьох країнах світу. «Відродження Олімпійських ігор на принципах і умовах, які відповідали б запитам сучасного суспільства, - писав Кубертен, - зробить можливим зустріч представників усіх народів світу кожні

чотири роки. Ми сподіваємося, що ці миролюбні і благородні змагання будуть кращим виразом духу інтернаціоналізму » ¹⁹.

Вперше з цією ініціативою Кубертен виступив в 1892 р. в Сорбонні, на урочистому засіданні, присвяченому 5-річчю Союзу Французьких атлетичних товариств. Заручившись підтримкою у Франції, він став налагоджувати контакти зі спортивними організаціями в інших країнах. У результаті діяльності П'єра де Кубертена міжнародний конгрес, який відбувся у Парижі 16 червня 1894, зібрав 78 делегатів з 12 країн. Більшість спортивних організацій повідомили про свою підтримку конгресу. В офіційних запрошеннях, розісланих перед відкриттям, цей форум був названий «Конгресом з відродження Олімпійських ігор».

Конгрес одноголосно прийняв пропозицію про утворення міжнародного олімпійського комітету для підготовки змагань. Через два роки підготовча робота була завершена, і 6 квітня 1896 р. в Афінах король Георгій оголосив Олімпійські ігри сучасності відкритими. Почалася нова епоха в розвитку спорту, епоха, яка поставила видатних спортсменів поряд з політичними діячами, знаменитими вченими та артистами, а змагання - з найважливішими міжнародними подіями ²⁰.

Таким чином, вихідною «точкою відліку» в дискусіях з даної проблеми є погляди засновника сучасного олімпійського руху П. де Кубертена, який, розробляючи філософію сучасного олімпізму, виходив з положення про високий соціально-культурний статус спорту в системі міжнародних відносин.

Як ми бачимо, ідеї поширення і популяризації спорту Кубертенем не могли не призвести до зародження ідеї, яка згодом стала однією з ключових у формуванні сучасної концепції фізичного виховання і спорту - спорт для всіх. Незважаючи на те, що Олімпійські ігри передбачають участь тільки кращих у

¹⁹

²⁰

своїй справі спортсменів, що додає їм окрас елітарності, ідея передбачає те, що цим «найкращим» може стати хто завгодно - необхідна лише завзятість. Таким чином, у XX столітті спорт став доступний практично всім (за винятком періодів дискримінації за расовою і гендерною ознакою, однак це стосувалося лише професійного спорту), а тому отримав поширення не тільки безпосередньо в професійних колах, а й будь-яких інших. Саме в двадцятому столітті відбулося розподілення спорту на професійний і любительський. Відповідно, аматорський (або масовий) спорт отримав величезну кількість відгалужень, так як широко поширився в корпоративних колах (робочий спорт - при підприємствах), в освітніх установах, в різних клубах за інтересами, асоціаціях і, нарешті, як приватна провадження (дозвілля).

Безпосередньо офіційна концепція «Спорт для всіх» - продукт шістдесятих років. Вона була прийнята Радою Європи в 1966 році як довгострокова спортивна програма. Група планування, яка зібралася в 1968 р. у Фландрії для конкретизації ідеї «спорту для всіх», визначила, що всеосяжна мета спорту для всіх - «створення умов - чоловікам і жінкам, представникам усіх вікових груп - для підтримки фізичного і психічного рівня розвитку, необхідного для життя, а також захист людства від виродження»²¹.

Аналізуючи розвиток спорту XX століття, а також динаміку взаємовідносин політики і спорту за цей період, досить складно вибудувати певну послідовність у хронологічних тенденціях, так як починаючи з ідеалістичних поривів Кубертена з початку століття за наступні десятиліття кількість поворотних подій буквально зашкалювала, що повністю змінювала структуру як внутрішньополітичних систем держав світу, так і світової архітектури міжнародних відносин в цілому. Все це мало безпосередній вплив на спорт. Як вже спочатку підкреслював Кубертен, вплив спорту може бути як на благо, так і на шкоду, ключовим моментом буде мета його використання і напрям розвитку. Таким чином, три ключові війни століття - Перша Світова,

Друга Світова і «Холодна війна», їх події та наслідки періодично спотворювали спортивні ідеали до невпізнання, перетворюючи спорт з політичної сили в справжню політичну і військову зброю.

Зараз спортивна дипломатія активно використовується не тільки для зміцнення мирних відносин, але і для просування національних інтересів, таких як м'яка сила (soft power). Країни, зокрема через організацію великих спортивних подій, прагнуть підвищити свій міжнародний імідж.

Прикладом може бути Чемпіонат світу з футболу в Росії (2018), Олімпіада в Китаї (2008), Чемпіонат світу з футболу в Катарі (2022), які стали інструментами для зміцнення міжнародних зв'язків і просування національних інтересів.

Історичний розвиток спортивної дипломатії демонструє, як спорт і спортивні змагання використовувалися на всіх етапах історії як засіб політичного впливу, миру і співпраці. Від античних Олімпійських ігор до сучасних великих міжнародних спортивних подій, спорт залишався важливим інструментом для підтримки дипломатичних відносин і сприяння миру в світі.

Підводячи підсумок, хотілося б підкреслити, що в цьому розділі був наданий короткий історичний огляд розвитку спорту, а також динаміка спортивно-політичних відносин від їх зародження до XX століття. Більш докладний історичний огляд і аналіз відносин по лінії спорт / міжнародна політика XX-XXI століть, а також механізми взаємини спорту і втілення державних інтересів

РОЗДІЛ II

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

2.1. Основні етапи становлення української спортивної дипломатії

Становлення української спортивної дипломатії – це тривалий процес, який тісно пов'язаний із розвитком країни, її міжнародним іміджем і прагненням до інтеграції в світову спільноту. Основні етапи цього процесу можна виділити наступним чином:

1. Період до здобуття незалежності (до 1991 року)

На цьому етапі Україна була частиною Радянського Союзу, і всі питання міжнародної спортивної діяльності координувались на рівні центральних органів СРСР. Українські спортсмени брали участь у міжнародних змаганнях, але представництво України як окремої держави було відсутнє. Спортивна дипломатія була частиною загальної радянської стратегії, яка використовувала спорт як інструмент політичного впливу на міжнародній арені.

2. 1991-2000 роки – Початок незалежності та становлення на міжнародній арені

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна почала активно інтегруватися в міжнародне спортивне співтовариство. Основні кроки цього періоду включають:

Офіційне визнання Українського олімпійського комітету (1991 рік). Україна стає незалежним учасником Олімпійських ігор, розвивається система національних федерацій та клубів.

Членство в міжнародних спортивних організаціях. Україна приєднується до таких міжнародних організацій, як Міжнародний олімпійський комітет (МОК), ФІФА, ФІБА, UEFA та інші.

3. 2000-2010 роки – Зміцнення позицій на міжнародній спортивній арені

Поглиблення дипломатичних зв'язків через спорт. Україна почала активно використовувати спорт для зміцнення своїх міжнародних позицій. Це відображалось в організації та проведенні міжнародних спортивних подій, таких як Чемпіонат Європи з футболу 2012 року (спільно з Польщею).

Підвищення участі українських спортсменів в міжнародних змаганнях. Україна почала демонструвати вагомі результати на міжнародних спортивних аренах, що посприяло її іміджу на міжнародному рівні.

4. 2010-2014 роки – Спортивна дипломатія як частина політичної стратегії

В період, коли Україна перебувала під впливом зовнішньої політики Росії, спортивна дипломатія стала важливим інструментом у боротьбі за міжнародну підтримку. Наприклад, проведення Євро-2012 стало важливою частиною цієї стратегії.

Підвищення уваги до анексії Криму та конфлікту на сході України. Після анексії Криму Росією в 2014 році Україна почала активно використовувати спортивні санкції та бойкоти на міжнародних змаганнях як відповідь на порушення міжнародних норм.

5. 2014-2020 роки – Спортивна дипломатія в умовах гібридної війни

Ізоляція російських спортсменів від міжнародних змагань. Україна активно виступала за відсторонення Росії від участі у міжнародних спортивних подіях, зокрема на Олімпійських іграх та Чемпіонатах світу з футболу.

Підтримка українських спортсменів в умовах війни. Спортивні організації активно сприяли мобілізації громадянської підтримки та взаємодії між державними структурами та спортивними федераціями.

Організація міжнародних змагань в Україні. Київ, Львів та інші міста стали важливими майданчиками для проведення міжнародних спортивних подій.

6. 2020-2025 роки – Спортивна дипломатія в умовах глобальних змін

Використання спортивних змагань для зміцнення міжнародної підтримки. Українська спортивна дипломатія продовжує активно використовувати спорт як важливий інструмент для привернення уваги до своїх політичних та гуманітарних проблем.

Емоційна підтримка через спорт. Україна активно використовує міжнародні спортивні форуми, щоб заручитися підтримкою від інших країн, особливо після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році.

Становлення української спортивної дипломатії відбувалося через кілька етапів, які варіюються від перших кроків на міжнародній арені до активного використання спорту як інструменту зовнішньої політики та національної ідентичності. На кожному етапі розвиток спортивної дипломатії допомагав зміцнювати міжнародну позицію України, виступати за інтереси на світовій арені та підтримувати національну гордість.

Спортивна дипломатія реалізується через ключові інституції та актори. Зважаючи, що спортивна дипломатія в Україні є важливим інструментом для налагодження міжнародних відносин, просування національних інтересів та розвитку спортивної культури, ключові інституції та актори, які беруть участь у спортивній дипломатії в Україні, відповідно можна поділити на кілька категорій.

Державні органи та інституції.

Міністерство молоді та спорту України (ММСУ) — це центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері спорту, молодіжної політики, фізичної культури та туризму в Україні. Воно відіграє важливу роль у спортивній дипломатії, оскільки сприяє розвитку міжнародних зв'язків та забезпечує участь України в міжнародних спортивних подіях²².

У контексті реалізації спортивної дипломатії (ММСУ) виконує такі функції:

1. Розробка та впровадження державної політики в сфері спорту: ММСУ визначає пріоритети розвитку спорту в Україні, підтримує спортсменів високих досягнень та аматорів, створює умови для розвитку спортивної інфраструктури.

2. Участь у міжнародних спортивних організаціях: Міністерство займається налагодженням співпраці з міжнародними спортивними організаціями, зокрема Олімпійським комітетом, міжнародними федераціями та іншими спортивними структурами.

3. Підтримка українських спортсменів на міжнародних аренах: ММСУ організовує державну підтримку для українських спортсменів, які беруть участь у міжнародних змаганнях, таких як Олімпійські та Паралімпійські ігри, чемпіонати світу, Європи тощо. Це включає як фінансову допомогу, так і організаційне забезпечення.

4. Впровадження молодіжної політики: міністерство відповідає також за розвиток молодіжних програм, національних та міжнародних молодіжних ініціатив, створення умов для соціалізації молоді через спорт та інші сфери діяльності.

5. Співпраця з іншими державними органами: міністерство активно співпрацює з іншими державними інституціями, органами місцевого самоврядування, а також приватним сектором у розвитку спортивної інфраструктури та проведенні спортивних заходів.

6. Організація спортивних заходів: ММСУ відповідає за організацію та проведення спортивних змагань, чемпіонатів та фестивалів як на національному, так і на міжнародному рівні. Це включає забезпечення участі українських команд у міжнародних змаганнях та підтримку розвитку спортивного туризму.

7. Налагодження дипломатичних відносин у сфері спорту: Міністерство займається налагодженням спортивних контактів з іншими

країнами, просуваючи українські інтереси в міжнародних спортивних організаціях і допомагаючи організовувати двосторонні спортивні заходи та турніри.

Міністерство складається з кількох департаментів та управлінь, які відповідають за різні напрямки діяльності:

Департамент спорту — займається питаннями професійного спорту, підготовкою спортсменів, організацією змагань.

Департамент молодіжної політики — займається розробкою та реалізацією політики у галузі молоді.

Департамент фізичної культури — відповідає за популяризацію фізичної культури та масового спорту серед населення.

Департамент міжнародного співробітництва — координує спортивну дипломатію та міжнародні спортивні зв'язки.

Враховуюче вищесказане, Міністерство молоді та спорту України є основним органом, який координує участь українських спортсменів у міжнародних змаганнях та взаємодію з міжнародними спортивними організаціями. Воно активно працює над підвищенням іміджу України в світі через спорт, що є важливим аспектом спортивної дипломатії. Наприклад, організація участі національних команд у Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та інших міжнародних заходах сприяє зміцненню позицій України на міжнародній арені.

Також ММСУ активно долучається до процесу розвитку спортивної інфраструктури, створюючи умови для проведення міжнародних спортивних заходів в Україні, таких як чемпіонати Європи або світу з різних видів спорту. Це дозволяє зміцнювати дипломатичні зв'язки з іншими країнами та сприяє розвитку міжнародного спортивного туризму.

У сфері здійснення координації та взаємодії з іншими структурами Міністерство співпрацює з Національним олімпійським комітетом України, обласними та місцевими управліннями, а також із спортивними федераціями, громадськими організаціями та міжнародними спортивними структурами для

досягнення загальних цілей у сфері спорту та молодіжної політики. Серед таких слід визначити:

*Національний олімпійський комітет України (НОК України)*²³ — це незалежна громадська організація, яка представляє інтереси України в міжнародному олімпійському русі. НОК України є важливим інститутом спортивної дипломатії, оскільки активно взаємодіє з Міжнародним олімпійським комітетом (МОК), національними олімпійськими комітетами інших країн, а також організовує участь українських спортсменів у Олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях. Основними функціями та завданнями НОК України є:

1. Координація участі України в Олімпійських іграх: НОК України є головним органом, що відповідає за організацію участі українських спортсменів у літніх та зимових Олімпійських іграх. Він координує підготовку спортсменів, організує відбіркові змагання та забезпечує їх участь у міжнародних олімпійських змаганнях.

2. Забезпечення спортивної дипломатії: НОК активно працює над просуванням України на міжнародній спортивній арені, зокрема через Олімпійські ігри. Він підтримує дипломатичні зв'язки з іншими національними олімпійськими комітетами, Міжнародним олімпійським комітетом та іншими міжнародними спортивними організаціями.

3. Розвиток олімпійського руху в Україні: НОК України займається популяризацією олімпійських цінностей — таких як дружба, повага та досягнення — серед українців, особливо серед молоді. Він підтримує розвиток олімпійських видів спорту та проводить національні олімпійські заходи, зокрема національні чемпіонати та олімпійські дні.

4. Сприяння розвитку спортивної інфраструктури: НОК активно працює з державними органами та приватними компаніями для покращення спортивної інфраструктури в Україні. Це включає побудову спортивних

комплексів, розвиток тренувальних баз для спортсменів та організацію заходів для популяризації здорового способу життя.

5. Підтримка спортсменів: НОК України забезпечує підтримку національних спортсменів, надає їм моральну та організаційну допомогу, а також сприяє фінансуванню тренувальних процесів. Окрім цього, НОК організовує різноманітні програми для розвитку талановитих спортсменів та тренерів.

6. Співпраця з іншими міжнародними організаціями: НОК взаємодіє з іншими міжнародними спортивними організаціями, зокрема з міжнародними федераціями з різних видів спорту. Це дозволяє Україні брати участь у міжнародних спортивних змаганнях, обмінюватися досвідом та сприяти розвитку українського спорту на світовому рівні.

Таким чином, НОК України є важливим гравцем у спортивній дипломатії країни. Його діяльність спрямована на зміцнення іміджу України через спорт, сприяння розвитку міжнародних спортивних зв'язків і організацію участі українських спортсменів у глобальних змаганнях.

Особливо важливою є роль НОК у співпраці з МОК, що дозволяє Україні брати участь в Олімпійських іграх та інших великих міжнародних змаганнях. Завдяки цій співпраці НОК забезпечує українським спортсменам доступ до найкращих умов для тренувань та змагань, що є важливим елементом спортивної дипломатії.

НОК тісно співпрацює з такими органами, як Міністерство молоді та спорту України, Український антидопінговий центр, різними спортивними федераціями, а також з обласними та місцевими спортивними органами. Крім того, НОК активно взаємодіє з українськими дипломатичними представництвами в різних країнах, забезпечуючи таким чином підтримку спортсменів на міжнародних аренах.

Свої функції НОК України здійснює через структурні підрозділи:

Президент НОК України — очолює організацію та відповідає за загальну політику і стратегічні напрямки розвитку спорту в Україні.

Виконавчий комітет — приймає рішення з поточних питань і здійснює управління діяльністю НОК.

Загальні збори — вищий орган НОК, що приймає основні рішення і визначає напрямки діяльності організації.

Департаменти та комісії — займаються конкретними напрямками, такими як розвиток олімпійського руху, міжнародні відносини, фінансова підтримка спортсменів тощо.

Досягненнями НОК України у сфери спортивної дипломатії можна визначити наступним чином.

Участь в Олімпійських іграх: НОК забезпечує участь України в кожних Олімпійських іграх, сприяючи підготовці спортсменів та їхнім успіхам на міжнародному рівні. Українські спортсмени регулярно здобувають медалі на Олімпіадах, що є важливою частиною спортивної дипломатії.

Спортивна боротьба за участь України в Олімпіадах: НОК активно підтримує боротьбу за право України бути учасником Олімпіад, представляючи інтереси країни у МОК та інших міжнародних спортивних організаціях.

Ініціативи з розвитку молодіжного спорту: Організація активно працює над тим, щоб залучити молодь до спорту, організовуючи програми для юних спортсменів і популяризуючи олімпійські цінності серед молоді.

НОК України є важливим інститутом для розвитку не лише спорту, а й міжнародної дипломатії в рамках спортивного руху, сприяючи зміцненню позитивного іміджу України на світовій арені.

Ще однією організацією, яка просуває інтереси України шляхом спортивної дипломатії є Асоціація спортивних журналістів України (АСЖУ)²⁴. АСЖУ — це громадська організація, яка об'єднує журналістів, що спеціалізуються на висвітленні спортивних подій та проблем. АСЖУ відіграє важливу роль у розвитку спортивної журналістики в Україні та має великий

вплив на спортивну дипломатію, оскільки сприяє формуванню позитивного іміджу українського спорту на міжнародній арені через медіа. Так, АСЖУ займається підтримкою та розвитком спортивної журналістики в Україні, організовуючи тренінги, семінари та навчальні програми для журналістів, що висвітлюють спорт. Це дозволяє підвищити професійний рівень роботи журналістів, покращити якість спортивних публікацій та трансляцій.

АСЖУ забезпечує інформаційну підтримку великих спортивних подій, зокрема Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи, а також міжнародних турнірів. Журналісти АСЖУ активно висвітлюють досягнення українських спортсменів та спортивну політику країни.

АСЖУ є членом міжнародних організацій, таких як Міжнародна асоціація спортивної преси (AIPS)²⁵, і бере участь у глобальних ініціативах для розвитку спортивної журналістики. Це дає українським журналістам доступ до міжнародних ресурсів та можливість обміну досвідом.

АСЖУ виступає за дотримання етичних стандартів у спортивній журналістиці. Союз надає рекомендації щодо правильного висвітлення спортивних подій, зокрема з урахуванням етики, справедливості та об'єктивності.

Також, АСЖУ проводить різноманітні конкурси та нагороди для найкращих спортивних журналістів, що працюють в Україні. Це сприяє розвитку конкуренції та підвищенню якості спортивної журналістики в країні.

АСЖУ також займається захистом прав спортивних журналістів, виступаючи на захисті свободи слова та захисту журналістської діяльності. Союз надає підтримку своїм членам у разі професійних конфліктів, сприяє боротьбі з цензурою та перешкодами в роботі журналістів.

АСЖУ активно працює над тим, щоб спорт став важливішою частиною суспільного життя України, а також намагається привернути увагу до спортивних досягнень, проблем та соціальних аспектів спорту через ЗМІ.

Отже, АСЖУ має важливу роль у спортивній дипломатії через висвітлення досягнень українських спортсменів на міжнародній арені. Спортивні журналісти, які є членами УНСЖ, не лише розповідають про результати українських спортсменів, але й створюють імідж України як спортивної нації в світі. Вони також можуть впливати на формування громадської думки щодо важливих політичних чи соціальних питань, пов'язаних зі спортом.

АСЖУ тісно співпрацює з національними та міжнародними спортивними федераціями, Олімпійським комітетом України та іншими організаціями для ефективного висвітлення спортивних подій.

Союз також працює з медіа-платформами, що спеціалізуються на спорті, зокрема телевізійними каналами, радіостанціями, газетами та онлайн-ресурсами. АСЖУ активно взаємодіє з державними органами, такими як Міністерство молоді та спорту України, для отримання актуальної інформації щодо спортивної політики країни та участі в міжнародних змаганнях.

Свої функції АСЖУ виконує через відповідні структурні підрозділи:

Президент АСЖУ — очолює організацію та здійснює загальне керівництво.

Виконавчий комітет — відповідає за прийняття рішень на поточні питання, організацію заходів та діяльність союзів.

Члени АСЖУ — журналісти, редактори та інші медіа-професіонали, які спеціалізуються на спортивній тематиці.

Серед відомих досягнень УНСЖ, які стосуються спортивної дипломатії, можна назвати такі:

1. Проведення конкурсу «Спортивна подія року» — один із найбільших проєктів, що сприяє популяризації українського спорту. Нагороди за «Спортивну подію року» часто привертають увагу до найяскравіших досягнень українських спортсменів.

2. Членство в міжнародних асоціаціях — АСЖУ є членом міжнародних асоціацій, таких як AIPS (Міжнародна асоціація спортивної преси), що дає українським журналістам доступ до міжнародної мережі професіоналів та сприяє розвитку спортивної журналістики в Україні.

3. Організація національних спортивних конкурсів та форумів — АСЖУ регулярно проводить конкурси, конференції та форуми, спрямовані на розвиток спортивної журналістики та обговорення важливих тем, пов'язаних зі спортом.

Український національний союз спортивних журналістів є важливою ланкою в системі спортивної дипломатії України. Він сприяє формуванню позитивного іміджу українського спорту в світі, займається підтримкою та розвитком спортивної журналістики, а також активно співпрацює з міжнародними та національними спортивними організаціями для просування українських інтересів на глобальній спортивній арені.

Спортивна дипломатія не була б такою без взаємодії вітчизняних структур з відповідними міжнародними організаціями та федераціями:

Міжнародним олімпійським комітетом (МОК)²⁶ — основна міжнародна організація, з якою взаємодіє Україна у рамках Олімпійських ігор. Спортивна дипломатія України включає участь у заходах МОК і підтримку національних спортсменів на міжнародному рівні.

Міжнародними спортивними федераціями — зокрема, міжнародні федерації в таких видах спорту, як футбол (ФІФА)²⁷, баскетбол (ФІБА)²⁸, волейбол (ФІВБ)²⁹ тощо. Взаємодія з цими організаціями є важливою складовою спортивної дипломатії.

Визначну роль у просування спортивної дипломатії відіграють так звані спортивні послы та амбасадори.

²⁶

²⁷

²⁸

²⁹

Спортивними амбасадорами можуть бути як державні діячі, так і видатні спортсмени. В Україні активно використовують таких амбасадорів для популяризації спорту, привернення інвестицій у спортивну інфраструктуру, а також для налагодження дипломатичних зв'язків.

Спортивні амбасадори та діячі, які представляють Україну через свої соціальні ініціативи: Анастасія Меркушина (біатлон) — одна з лідерок українського біатлону, яка не лише виступає на міжнародних змаганнях, але й активно популяризує здоровий спосіб життя серед молоді в Україні та за кордоном; Ірина Білик (спортсменка і культурний амбасадор) — також активно популяризує український спорт за кордоном через різноманітні культурно-спортивні заходи.

Спортивна дипломатія реалізується також через громадські та спортивні організації / клуби.

Спортивні клуби та федерації — спортивні клуби, особливо професійні команди в таких видах спорту, як футбол, хокей, баскетбол, відіграють важливу роль у дипломатії через міжнародні змагання та чемпіонати. Зокрема, такі клуби, як «Шахтар», «Динамо» (Київ) активно представляють Україну на міжнародній арені.

Фонди та неурядові організації — різні громадські ініціативи також можуть бути залучені до спортивної дипломатії. Вони організовують міжнародні спортивні події, розвивають спорт серед молоді та підтримують міжнародну співпрацю.

Одними з головних та безпосередніх акторів спортивної дипломатії є спортивні діячі та тренери. Відомі українські спортсмени та тренери часто стають неофіційними послами країни, представляючи Україну на міжнародних змаганнях, а також активно залучаючи увагу до важливих соціальних та політичних проблем. Їхня участь у міжнародних форумах і спортивних заходах має великий вплив на імідж України в світі.

Відомі спортсмени, які представляють Україну на міжнародних змаганнях / легенди українського спорту:

Леонід Кравчук (олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби) — відомий своїми досягненнями на Олімпійських іграх, він продовжує залишатися амбасадором українського спорту на міжнародних спортивних аренах.

Юлія Тимошенко (олімпійська чемпіонка з фехтування) — ще один видатний спортсмен, чия кар'єра успішно поєднувалася з активною міжнародною діяльністю.

Відомі сучасні спортсмени:

Олександр Усик (боксер) — володар титулів чемпіона світу в кількох версіях (WBA, WBO, IBF), Усик не лише представляє Україну у світі боксу, а й активно використовує свою популярність для підтримки національних ініціатив та популяризації спорту серед молоді.

Денис Шмідт (плавець) — учасник Олімпійських ігор, один із головних представників українського плавання на міжнародній арені.

Аліна Дериглазова (фехтувальниця) — одна з кращих українських фехтувальниць, яка має нагороди на світових чемпіонатах і Олімпіадах. Вона активно просуває спортивні цінності України на міжнародних аренах.

Сергій Бубка (потрійний чемпіон світу, олімпійський чемпіон зі стрибків з жердиною) — хоча Бубка вже завершив кар'єру, його вплив як спортивного діяча та президента Національного олімпійського комітету України зберігається на міжнародному рівні. Він активно працює в МОК та інших спортивних організаціях.

Євген Рищук (легка атлетика) — інший приклад успіху в легкій атлетиці, що знову підтверджує лідерство українських спортсменів на міжнародних змаганнях.

Відомі тренери та спортивні функціонери:

Володимир Кличко — хоча Володимир вже завершив боксерську кар'єру, він все ще активно працює у спорті як тренер, організатор змагань та спортивний функціонер. Кличко також є важливим символом для молодих спортсменів.

Ігор Сьомін (тренер в футболі) — тренер, який вивів українські клуби на міжнародний рівень, активно займається підготовкою молодих талантів та бере участь у міжнародних спортивних форумах.

Важливу роль у спортивній дипломатії відіграють медіа та комунікаційні канали, адже вони можуть не тільки висвітлювати успіхи українських спортсменів, але й брати участь у розвитку спортивного іміджу держави на міжнародному рівні. Спортивні новини, телетрансляції, онлайн-платформи і соціальні мережі дозволяють взаємодіяти з міжнародною аудиторією.

І, врешті решт, безпосередня виконавча ланка реалізації зовнішньої політики закордоном - посольства та консульства. Українські посольства та консульства в інших країнах сприяють розвитку спортивних відносин, організовують спортивні події на дипломатичному рівні, допомагають організовувати участь українських спортсменів у міжнародних змаганнях та просувають культурно-спортивний імідж України.

Отже, спортивна дипломатія в Україні є складним механізмом, який об'єднує державні структури, міжнародні організації, громадські ініціативи та спортсменів, забезпечуючи країні присутність на глобальній спортивній арені.

2.2. Досягнення та практики спортивної дипломатії України на міжнародній арені

Досягнення українських спортсменів як елемент національного іміджу мають великий вплив на формування позитивного образу України в світі. Спортивні досягнення не лише демонструють високий рівень підготовки та таланту, але й сприяють міжнародному визнанню, покращенню політичних і економічних зв'язків, а також зміцненню національної гордості та єдності. Спорт є важливим інструментом у побудові іміджу країни, і досягнення українських спортсменів на міжнародних аренах займають ключове місце в цьому процесі.

Досягнення українських спортсменів на міжнародних змаганнях, зокрема на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи та інших великих турнірах,

здобувають не лише медалі, а й підвищують національну гордість. Кожна перемога спортсмена на такому рівні — це знак того, що Україна здатна конкурувати з іншими державами в спорті, що є важливим елементом формування національної ідентичності.

Досягнення українських спортсменів є важливим елементом національного іміджу, оскільки вони допомагають формувати позитивне ставлення до України на міжнародній арені, сприяють розвитку національної гордості та мобілізують соціальний потенціал. Спорт — це не лише показник фізичної витривалості, а й відображення культурних цінностей, національної ідентичності та сили духу нації.

Ось кілька аспектів, у яких спортивні досягнення України можуть бути важливими для національного іміджу:

1. Міжнародне визнання: спортивні успіхи на міжнародних змаганнях (Олімпійські ігри, чемпіонати світу, Європи тощо) допомагають привернути увагу до України та її культури, особливо у контексті подій, які отримують глобальне висвітлення. Це дозволяє Україні заявити про себе на світовій сцені, підкреслити свою незалежність, силу та потенціал.

2. Підвищення національної гордості: коли українські спортсмени досягають великих результатів на світових аренах, це формує колективну гордість за країну. Перемоги спортсменів, таких як Сергій Бубка, Лілія Подкопаєва, Олександр Усик, Святослав Вакарчук (хоча він більше відомий як музикант, його спортивні проекти також можуть бути важливими), піднімають національний дух і зміцнюють національну ідентичність.

3. Мобілізація суспільства: спортивні перемоги стимулюють людей, особливо молодь, до здорового способу життя та участі в різних спортивних ініціативах. Вони можуть сприяти зміцненню здоров'я нації, залученню молоді до активного спорту, розвитку масових фізкультурних заходів.

4. Дипломатія через спорт: спортивні досягнення можуть бути важливими інструментами дипломатії. Спортивні змагання дають змогу країнам обмінюватися культурними, політичними та соціальними

досягненнями, сприяють розвитку міжнародних відносин і демонструють спроможність нації на глобальному рівні.

5. Ідентичність і культурний аспект: спортивні традиції часто переплітаються з національними святами та історичними моментами, підкріплюючи національну культуру. Спортивні досягнення можна також розглядати як прояв національної мужності, волі та прагнення до перемоги, що є важливим елементом формування національної ідентичності.

6. Підтримка державою: українські спортсмени часто стикаються з важкими умовами тренувань та недостатнім фінансуванням, тому підтримка держави в цьому аспекті — важливий фактор. Успіхи спортсменів можуть стимулювати державні органи до покращення умов для розвитку спорту та збільшення інвестицій у спортивну інфраструктуру.

Україна має багаті традиції в спорті, і її спортсмени досягли значних успіхів на міжнародних змаганнях, що неодноразово ставало джерелом національної гордості. Ось деякі з найбільш яскравих прикладів успішних спортивних досягнень в Україні.

1. Олімпійські ігри

Сергій Бубка (легка атлетика, стрибки з жердиною) – 6-разовий чемпіон світу і 1 раз вигравав Олімпійські ігри (Сеул, 1988). Він встановив численні світові рекорди, багато з яких залишаються неперевершеними.

Лілія Подкопаєва (гімнастика) – виграла золоту медаль на Олімпійських іграх в Атланті (1996) у багатоборстві та стала однією з найвідоміших гімнасток світу.

Валерій Лобановський (футбол) – тренер, що значно вплинув на розвиток українського та світового футболу, зокрема у складі «Динамо Київ», яке здобуло Кубок Кубків у 1975 році, та багато інших великих досягнень.

2. Бокс

Олександр Усик – неймовірні досягнення в боксу. Він став чемпіоном світу у важкій вазі, а в 2018 році став абсолютним чемпіоном світу, здобувши

титули за версіями всіх основних боксерських організацій. Його успіхи принесли величезне міжнародне визнання Україні.

Володимир та Віталій Клички – брати Клички є одними з найуспішніших боксерів у історії професіонального боксу. Володимир Кличко був чемпіоном світу в суперважкій вазі, а Віталій Кличко також здобув численні титули і зробив значний внесок у розвиток українського спорту.

3. Футбол

Збірна України з футболу – досягла значного успіху, потрапивши до чвертьфіналу на Чемпіонаті світу 2006 року в Німеччині, що стало величезним досягненням для українського футболу.

Андрій Шевченко – один із найвідоміших українських футболістів, який виграв Золотий м'яч у 2004 році та став головною зіркою українського футболу, виступаючи за «Мілан» і «Челсі».

4. Легка атлетика

Юлія Левченко (стрибки у висоту) – одна з кращих українських легкоатлеток, яка вигравала медалі на чемпіонатах світу та Європи, а також здобула золото на Чемпіонаті Європи 2018 року.

Дарина Зевіна (плавання) – багаторазова чемпіонка України і медалістка міжнародних змагань.

5. Боротьба

Станіслав Шевченко (вільна боротьба) – дворазовий чемпіон світу та чемпіон Європи в греко-римській боротьбі.

Жан Беленюк – олімпійський чемпіон 2020 року в греко-римській боротьбі (Токіо), який став символом боротьби за національну гідність та гордість.

6. Теніс: Еліна Світоліна – одна з найкращих тенісисток України, що здобула кілька титулів WTA та досягла півфіналу на турнірі Великого Шолома. Вона є символом сучасного українського спорту.

7. Шахи

Руслан Пономарьов – став наймолодшим чемпіоном світу з шахів в історії (в 2002 році, коли йому було лише 18 років).

Анна Музичук – дворазова чемпіонка світу з шахів, одна з провідних шахісток України.

8. Веслування: Інна Осипенко-Радомська – олімпійська чемпіонка з веслування на каное, багаторазова чемпіонка світу та Європи. Її перемоги стали важливим етапом для розвитку веслування в Україні.

Ці досягнення є лише частиною великого списку спортивних тріумфів, які підтверджують високий рівень таланту та підготовки українських спортсменів.

Усі ці досягнення формують стійкий образ України як спортивної нації, що сприяє розвитку національної самосвідомості та міжнародного престижу.

Таким чином, спорт виступає важливим інструментом не тільки для демонстрації фізичних можливостей країни, а й для побудови її іміджу на міжнародній арені.

РОЗДІЛ III

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

3.1. Виклики для спортивної дипломатії України після 2014 року

Після 2014 року спортивна дипломатія України зіткнулася з низкою серйозних викликів, які були зумовлені анексією Криму Росією, збройним конфліктом на Донбасі, а з 2022 року — повномасштабною війною.

Російська агресія призвела до необхідності захищати спортивні інтереси України на міжнародній арені — зокрема, протидія участі спортсменів з Криму під російським прапором. Відбувається постійна дипломатична боротьба за визнання незаконності російських дій у спорті (наприклад, використання символіки Криму як російської території на змаганнях). Великим викликом стало знищення спортивної інфраструктури (стадіони, бази, школи) через війну; евакуація спортсменів за кордон, зміна місця тренувань, ускладнення підготовки до змагань; зниження фінансування через економічну кризу.

Через війну Україна не може приймати міжнародні спортивні події, що знижує її вагу як організатора на світовій арені.

Росія активно використовує спорт як спосіб просувати свою загарбницьку політику³⁰. Російські спортсмени відкрито підтримують війну проти України: беруть участь у пропагандистських заходах, виголошують промови, виправдовуючи збройну агресію РФ, і навіть отримують військові звання. Для Росії спорт таки має стосунок до війни. Чемпіон літньої Олімпіади, яка відбулася 2021 року, російський гімнаст Микита Нагорний має військове звання й очолює дитячо-юнацьку організацію «Юнармія», котра

³⁰ Спорт як інструмент російської агресії. Як реагує світ? Ukrainer. 17 червня 2023/
<https://www.ukrainer.net/sport-instrument-rosii/>

підпорядковується Міноборони РФ. Бронзовий призер зимових Олімпійських ігор у Пекіні 2022 року біатлоніст Едуард Латинов належить до Центрального спортивного клубу армії Росії. Навесні 2022 року міністр оборони РФ Сергій Шойгу надав йому звання лейтенанта та нагородив орденом 2-го ступеня «За заслуги перед Батьківщиною». Ще одні російські спортсмени-військові — лижники Олександр Большунов і Денис Спецов. У 2022 році вони стали капітанами Росгвардії.

Учасники Олімпіади лижник Олександр Большунов, гімнастки Діна й Аріна Аверіні, Вікторія Листунова виступали на мітингу на московському стадіоні «Лужники» у березні 2022 року з нагоди повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Ведучим заходу став Дмитро Губернієв, який кілька десятиліть працював коментатором Олімпійських ігор.

Війну проти України також підтримали спортивний гімнаст Іван Куляк, шахіст Роман Широков, учасники Олімпіади лижник Олександр Легков, плавець Євген Рілов, фігуристи Володимир Морозов, Микита Кацалапов, Вікторія Сініцина, гімнастка Владислава Уразова. РФ залучає до пропагандистських заходів навіть неповнолітніх спортсменів. Так, серед вихованців спортивних шкіл Центрального спортивного клубу армії організували акцію малюнків «За Победу!», спрямовану на підтримку росіян, які воюють проти України. Відео з ілюстраціями представили під час святкування Дня захисту дітей у 2022 році.

Росіяни також очолюють спортивні інституції. Так, 13 травня 2022 року, коли війська РФ знищували Маріуполь, президентом Міжнародної асоціації аматорського боксу знову обрали росіянина Умара Кремльова. Міжнародну організацію шахістів (ФІДЕ) із 2018 року та донині очолює росіянин Аркадій Дворкович. Російського шахіста Сергія Карякіна, який звинуватив у війні Україну, відсторонили від участі в турнірах під егідою ФІДЕ лише на пів року. До речі, спортсмен родом із Сімферополя та раніше виступав на змаганнях за Україну. Утім 2009 року наказом тодішнього президента Росії Дмитра Медведєва отримав російський паспорт, став підтримувати режим РФ, зокрема

окупацію Криму. Росія не тільки використовує своїх спортсменів для просування імперської політики, але й переманює українських. Так, чемпіон літньої Олімпіади 2008 року Артур Айвазян та чемпіонка Європи 2012 року з метання списа Віра Ребрик отримали паспорти РФ після окупації Криму. Проте у 2016 році не потрапили на Ігри в Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Артур Айвазян не відбудув трирічного карантину через зміну громадянства. Віру Ребрик разом з усією російською легкоатлетичною збірною відсторонили від змагань унаслідок допінгового скандалу. Росія зазіхала на спорт України й більш глобально. У 2013 році в офісі «Газпрому» презентували проєкт «Об'єднаного чемпіонату Росії та України з футболу». У ньому мали брати участь по дев'ять клубів від кожної країни. «Газпром» планував спонсорувати захід і обіцяв учасникам грошові винагороди більші за ті, які пропонує Ліга чемпіонів. Призовий фонд змагань мав становити \$800 млн.

Усі спортсмени, які виступають на пропагандистських заходах, пишуть у соцмережах пости на підтримку вторгнення чи замовчують злочини окупантів, роблять свій внесок у те, щоб війна та вбивства українців тривали. Їх не має бути в спортивній спільноті, інакше це означатиме, що вона толерує таку позицію. Поки спортсмени з РФ підтримують війну, українські захищають Батьківщину зі зброєю в руках і гинуть від російських обстрілів. Міністр молоді та спорту України Вадим Гутцайт наголосив, що станом на 1 квітня 2023 року росіяни зруйнували 263 спортивні об'єкти України та вбили 262 спортсменів. Ці видатні українці могли б і надалі виступати на змаганнях, виховувати нові покоління спортсменів і розвивати свої види спорту. Їхня загибель — це значний удар не тільки по українській спортивній галузі, але й по світовій. У Маріуполі внаслідок російських обстрілів навесні 2022 року загинули тренер з боксу Роман Захаров та тренер із футболу Віктор Ткачук.

У березні 2022 року в тоді ще окупованому Мотижині поруч із Києвом російські війська викрали футболіста Олександра Сухенка, його тата й тренера Ігоря та маму, старосту села Ольгу. Їх вивезли в ліс і розстріляли, а тіла

виявили під час ексгумації після деокупації Київського Полісся. Захищаючи країну від російських загарбників, загинули й альпініст Микола Тимошенко, стрибун у висоту Роман Поліщук, волейболіст В'ячеслав Шахов, фігурист Дмитро Шарпар і кікбоксер Віталій Стиба.

Після 2014 року спортивна дипломатія України набула нової, стратегічної ваги в умовах гібридної та повномасштабної війни з Росією. Спорт став важливим інструментом зовнішньої політики та національної безпеки — не лише для захисту інтересів України на міжнародній арені, а й для формування позитивного іміджу держави, мобілізації міжнародної підтримки та протидії російській пропаганді. Попри серйозні виклики — втрату інфраструктури, бойкоти змагань, тиск з боку РФ — українська спортивна дипломатія демонструє стійкість, адаптивність і прагнення інтегруватися у світову спортивну спільноту як незалежний та принциповий гравець.

3.2. Протидія російському впливу в міжнародному спортивному середовищі

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року міжнародна спільнота почала активно реагувати на агресію не лише політичними та економічними санкціями, а й заходами у сфері спорту. Однією з ключових форм протесту став бойкот російських спортсменів на міжнародному рівні.

Міжнародні спортивні організації, зокрема Міжнародний олімпійський комітет (МОК), FIFA, UEFA, IAAF, FINA та інші, закликали або ухвалили рішення усунути російських (а також білоруських) спортсменів від участі в міжнародних змаганнях. Ці дії були аргументовані потребою зберегти «нейтральність» спорту та уникнути використання його як інструменту пропаганди.

У різних країнах почали діяти кампанії за повне відсторонення агресорів від участі у світових спортивних подіях. Наприклад:

Кампанія #BanRussia закликала до заборони участі РФ у міжнародних змаганнях, включно з Олімпіадами.

Українські спортсмени, активісти та офіційні особи закликали МОК не допустити участі росіян навіть під нейтральним прапором.

Деякі країни, серед яких Латвія, Литва, Польща та інші, заявили про можливий бойкот Олімпіади, якщо росіяни будуть допущені.

13 червня 2022 року група 1+1 media спільно з Андрієм Шевченком, найкращим футболістом Європи 2004 року, головним тренером національної збірної України (2016-2021 рр), запустили проєкт «Спортивний фронт». Мета масштабної комунікаційної кампанії – блокування російських збірних та команд, бойкот спортсменів-росіян, які висловилися «за війну» або не озвучили свою позицію, та всебічна підтримка українського спорту. Першим героєм відеоролику, леймотив якого – «Мовчання вбиває», став сам Андрій³¹.

У продовження серії ініціатив, передбачених в межах проєкту «Спортивний фронт», група 1+1 media запускає Digital-флешмоб #RussianSportKills. Флешмоб покликаний розгорнути масштабний рух у соціальних мережах Instagram, Facebook, Twitter - для цього користувачі повинні робити публікації із закликом бойкотувати російських спортсменів і поширювати наратив про те, що «Мовчання вбиває». В межах кампанії розроблена серія спеціальних постерів, які демонструють, як тиша з боку російських спортсменів, збірних та команд щодня знищує українців. «Спорт в росії став додатковою формою пропаганди. Поки представники різних видів українського спорту зі зброєю в руках боронять нашу країну від безжального окупанта, російські спортсмени продовжують з'являтися на змаганнях світового рівня. Ми закликаємо весь цивілізований світ бойкотувати змагання за участю російських спортсменів, звертатися до міжнародних асоціацій з проханням відсторонити росію від престижних змагань, критикувати

³¹ Андрій Шевченко та група 1+1 media запускають кампанію з закликом бойкотувати російських спортсменів. URL: https://www.youtube.com/watch?v=bKBhWf_qetk

російських спортсменів, які або мовчать про війну РФ проти України, або говорять неправду. Разом – ми сила! Чим більше буде сказано на цю тему, тим швидше ми приблизимо нашу спільну Перемогу», – коментують в 1+1 media.

Коли росіяни за сприяння білорусів розпочали повномасштабне вторгнення в Україну, їхніх спортсменів відсторонили від участі в міжнародних турнірах. Проте, незважаючи на те, що війна досі триває, на початку 2023 року РФ і РБ стали повертати у світовий спорт. МОК у 2023 році запропонував компромісне рішення – допустити окремих спортсменів з Росії та Білорусі в нейтральному статусі, що викликало обурення серед низки країн і громадських організацій, які вважають, що спортсмени представляють не лише себе, але й державу, яка веде війну.

Противниками допущення росіян і білорусів до участі в Олімпійських іграх виступають десятки країн - це, зокрема, Польща, Велика Британія та Естонія. Польща, наприклад, відмовилася виконувати настанови МОК.

«Рішення МОК про відновлення російських спортсменів у змаганнях - це скандал і зрада справжнього духу спорту. Я доручив міністру спорту та туризму Камілю Бортничуку довести до відома керівництва МОК нашу тверду незгоду. Ми зробимо все можливе, щоб спорт залишався вільним від російського впливу», - написав прем'єр-міністр країни Матеуш Моравецький у Twitter.

При цьому, уряд Великобританії закликав компанії-спонсори Олімпійських ігор вплинути на Міжнародний олімпійський комітет, аби не допустити участі російських і білоруських спортсменів в Олімпіаді, котра пройде у 2024 році у Парижі (The Guardian).³²

³² Леваднюк С. Уряд Великої Британії закликав спонсорів Олімпіади чинити тиск на МОК з метою недопуску росіян. Суспільне спорт. 11 березня 2023. <https://suspilne.media/sport/410829-urad-velikoi-britanii-zaklikav-sponsoriv-olimpiadi-ciniti-tisk-na-mok-z-metou-nedopusku-rosian/>

Міністр культури Британії Люсі Фрейзер надіслала листи із таким закликом британським виконавчим директорам світових партнерів МОК, зокрема Coca-Cola, Intel, Samsung і Visa³³.

«Ми знаємо, що спорт і політика у Росії та Білорусі тісно переплетені. Ми впевнені, що режимам у Росії та Білорусі не можна дозволити використовувати спорт у своїх пропагандистських цілях», - йдеться у цьому листі.

Але по мірі того, як світ все більше розуміє, з якою гидотою у обличчі сьогоденної Росії сьогодні приходится мати справу, РФ також невпинно й поступово звіріє, - «встановив діагноз» Невзоров³⁴.

Однак МОК, на диво, це не зупиняє: Комітет навіть дав зрозуміти, що не лише окремі країни, а й міжнародні федерації мають розглянути рекомендації щодо повернення росіян до змагань - у контексті свого виду спорту.

Та, на відміну від приватних тенісних чи хокейних асоціацій, котрі допускають представників агресивних країн до своїх чемпіонатів, власну принципову позицію щодо країн-агресорів підтвердив, зокрема, Міжнародний союз біатлоністів. Там заявили, що взяли до відома послання олімпійських функціонерів, проте змінювати точку зору щодо участі росіян та білорусів у змаганнях не збираються.

Міжнародний олімпійський комітет розкритикував рішення українського уряду не допустити спортсменів до відбіркових змагань на Олімпіаду-2024, спільних із росіянами та білорусами.

На думку МОК, це завдасть шкоди лише українським спортсменам.

«Якщо таке рішення буде реалізовано, це лише зашкодить спільноті українських спортсменів і жодним чином не вплине на війну, яку світ хоче

³³ Британія закликала спонсорів Олімпіади підтримати бойкот росіян/ Листи із таким закликом отримали Coca-Cola, Intel, Samsung та Visa. CHAS NEWS. 11 березня 2023. <https://chas.news/news/britaniya-zaklikala-sponsoriv-olimpiadi-pidtrimati-boikot-rosiyan>

³⁴ Носальська І. МОК тягне росіян та білорусів у великий спорт: можливий бойкот. Корреспондент.net, 30 березня 2023. <https://ua.korrespondent.net/articles/4576653-mok-tiahne-rosiian-ta-bilorusiv-u-velykyi-sport-mozhlyvyi-boikot>

зупинити і яку МОК так різко засудив. МОК завжди стверджував, що уряди не вирішують, які спортсмени можуть брати участь у яких міжнародних змаганнях», — йдеться в заяві олімпійської організації.

У МОК також зазначили, що зараз у світі «занадто багато воєн, збройних конфліктів і криз», але це не заважало спортсменам змагатися одне з одним на попередніх Олімпіадах, попри те що «їхні країни перебувають у стані війни чи конфлікту»³⁵.

25 січня стало відомо, що російським і білоруським спортсменам рекомендували брати участь в Олімпійських іграх 2024 року в Парижі під нейтральним прапором. Водночас МОК перевірятиме кожного спортсмена на предмет дотримання правил. Олімпійської хартії та Всесвітнього антидопінгового кодексу. Зокрема, від них вимагатимуть не підтримувати війну в Україні. У разі недотримання умов учасника усунуть. У відповідь на таку позицію Зеленський запросив голову Міжнародного олімпійського комітету Томаса Баха в Бахмут, щоб той зрозумів, що нейтральності не існує³⁶.

Проти допуску росіян та білорусів до міжнародних спортивних змагань через війну в Україні виступили 35 країн.

Голова Міжнародного олімпійського комітету Томас Бах підтримав повернення російських та білоруських спортсменів на Олімпійські ігри під нейтральним прапором³⁷.

31 березня Уряд України вирішив, що українські спортсмени не братимуть участі в турнірах, де змагатимуться росіяни і білоруси³⁸.

³⁵ Холоднова А. МОК розкритикував рішення уряду України про бойкот спільних із росіянами і білорусами змагань. Бабель. 02 квітня 2023. <https://babel.ua/news/92303-mok-rozkritikuvav-rishennya-uryadu-ukrajini-pro-boykot-spilnih-z-rosiyanami-i-bilorusami-zmagani>

³⁶ Там само.

³⁷ Ярмоленко О. Очільник МОК Томас Бах підтримав повернення спортсменів із Білорусі та росії на Олімпіаду під нейтральним прапором. Бабель. 28 березня 2023. <https://babel.ua/news/92110-ochilnik-mok-tomas-bah-pidtrimav-povernennya-sportsmeniv-iz-bilorusi-ta-rosiji-na-olimpiadu-pid-neytralnim-praporom>

³⁸ Холоднова А. Уряд відповів МОК: Українські спортсмени бойкотуватимуть спільні з росіянами і білорусами змагання. Бабель. 31 березня 2023

Бойкот російських спортсменів у міжнародному спорті став помітним проявом глобальної солідарності з Україною та засобом політичного тиску на агресора. Більшість провідних спортивних організацій та країн ухвалили рішення про відсторонення або обмеження участі спортсменів із Росії та Білорусі, розглядаючи спорт не лише як змагання, а й як моральну позицію.

Утім, рішення щодо нейтрального статусу російських спортсменів викликало глибокі дискусії. Частина міжнародної спільноти вважає це компромісом, інші — зрадою принципів, адже «нейтралітет» часто виглядає формальним.

Бойкоти, відмова від участі в змаганнях із представниками країн-агресорів, а також відкриті політичні заяви спортсменів стали важливими елементами міжнародної кампанії проти війни. Це ще раз доводить: спорт не існує поза політикою, коли йдеться про фундаментальні права людини, агресію та масові порушення міжнародного права.

Таким чином, спортивний бойкот — це не лише тимчасове обмеження, а й інструмент формування глобальної моральної позиції, яка має наслідки як для держав, так і для кожного окремого спортсмена.

3.3. Україна в системі міжнародних спортивних санкцій проти Росії

Виступи спортсменів під синьо-жовтим прапором на світових аренах — це не просто прагнення до перемоги, а чіткий меседж світу: Україна бореться, Україна не здається!

Спорт — це не просто змагання, це мова, яку розуміють усі. І Україна використовує її, щоб розповісти світові про свою силу та прагнення до перемоги.

Україна підтримує та бере активну участь у міжнародних спортивних санкціях проти Росії та Білорусі, запроваджених з початку повномасштабного вторгнення³⁹. Україна раніше запровадила заборону на участь українських

³⁹ Постанова Верховної Ради України № 4314-ІХ. [Про Звернення Верховної Ради України до глав держав, парламентів та урядів демократичних держав світу, Міжнародного олімпійського комітету,](#)

спортсменів у змаганнях, де виступають російські та білоруські атлети, але згодом змінила текст наказу, дозволивши участь в змаганнях, де росіяни та білоруси виступають у нейтральному статусі, тобто не під своїми національними прапорами та не демонструють приналежність до своїх країн.

Щодо участі російських та білоруських спортсменів Україна має свою офіційну позицію.

Міністр молоді та спорту України, Вадим Гутцайт, неодноразово наголошував на необхідності збереження санкцій проти спортсменів із Росії та Білорусі. Він підкреслював, що навіть участь під нейтральним прапором є неприпустимою, оскільки це не є повною ізоляцією агресора від міжнародного спорту⁴⁰.

Президент України Володимир Зеленський також висловлювався проти часткових санкцій, називаючи участь російських та білоруських спортсменів під нейтральним статусом «півсанкціями».

Україна закликала Міжнародну федерацію стрільби з лука посилити санкції проти Росії, надіславши офіційний лист, в якому висвітлили дії Федерації стрільби з лука Росії, які «порушують олімпійські принципи, зокрема ті, що наказують відокремити спорт від політичного або військового впливу».

У заяві Всеукраїнської федерації йдеться про проведення Росією у вересні-жовтні 2024 року офіційного навчально-тренувального збору для спортсменів віком до 18 років у Міжнародному дитячому центрі «Артек», що розташований у тимчасово окупованому Криму.

[Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародної асоціації Всесвітніх ігор та міжнародних спортивних федерацій щодо недопущення російських та білоруських спортсменів до міжнародних спортивних змагань та посилення санкцій проти спортивних організацій російської федерації та республіки білорусь](https://www.golos.com.ua/article/382948), Голос України. 20 березня 2025. <https://www.golos.com.ua/article/382948>

⁴⁰ Вадим Гутцайт: «Наша позиція була і залишається незмінною – російських і білоруських спортсменів не повинно бути на міжнародних змаганнях». Міністерство молоді та спорту України. 26 січня 2023 . <https://mms.gov.ua/news/vadym-huttsait-nasha-pozytsiia-bula-i-zalyshaietsia-nezminnoiu-rosiiskikh-i-biloruskykh-sportsmeniv-ne-povynno-buty-na-mizhnarodnykh-zmahanniakh>

Також представники України навели приклад, коли Федерація стрільби з лука Росії організувала національний турнір для спортсменів віком до 21 років, включивши до списку учасників з окупованих українських територій – Луганська, Донецька та Криму.

«Це систематичне включення спортсменів з окупованих територій є спробою узаконити незаконну окупацію через спорт», — йдеться у заяві⁴¹.

Всеукраїнська федерація стрільби з лука наголосила, що за рекомендацією МОК російські та білоруські спортсмени, що є військовими чи працюють в службах національної безпеки, не можуть брати участь у змаганнях. Однак на відкритому турнірі зі стрільби, в якому взяли участь лучники з Росії, Білорусі, Туреччини, Узбекистану та Казахстану, змагалися спортсмени, що мають контракти з Центральним спортивним клубом армії (ЦСКА).

Також українською стороною наведено приклади змагань та тренувальних таборів, що проводяться за спонсорства ЦСКА та під контролем чинних військовослужбовців, в яких брали участь учасники збірної Росії, що змагаються на міжнародній арені.

«Ці змагання демонструють пряму інтеграцію російських силовиків у змагання зі стрільби з лука», — додають у зверненні.

Україна вимагає від World Archery виключення російського представника Володимира Єшеєва з Виконавчої ради організації — аби гарантувати, що управління World Archery залишається узгодженим з олімпійськими принципами та вільним від надмірного впливу; підтримки та посилення заборони будь-яким російським спортсменам брати участь у міжнародних змаганнях під егідою міжнародної федерації, допоки не будуть надані гарантії дотримання олімпійських принципів; заборони участі усіх російських спортсменів, що мають зв'язок із російською армією та тих, хто

⁴¹ Гончарова А. Україна закликала Міжнародну федерацію стрільби з лука посилити санкції проти Росії. Суспільне. Спорт. 16 січня 2025. <https://suspilne.media/sport/926539-ukraina-zaklikala-miznarodnu-federaciju-strilbi-z-luka-posiliti-sankcii-proti-rosii/>

підтримує агресію проти України, у будь-яких міжнародних або офіційних змаганнях зі стрільби з лука⁴².

Після початку повномасштабного вторгнення Міжнародна федерація стрільби з лука (World Archery) усунула російських та білоруських спортсменів від усіх своїх змагань. Однак у квітні 2023 року виконком World Archery схвалив повернення атлетів з Росії та Білорусі до міжнародних турнірів у нейтральному статусі.

Російські лучники відмовилися брати участь в Олімпіаді-2024 на умовах нейтралітету.

Всесвітня федерація керлінгу продовжила термін відсторонення спортсменів з Росії та Білорусі до кінця сезону 2024/25.

Російських та білоруських спортсменів допустили до кваліфікації на Олімпіаду-2026 у ковзанярському спорті у «нейтральному» статусі.

Міжнародна федерація лижного спорту залишить відсторонення росіян та білорусів чинним у сезоні 2024/25.

Україна продовжує активно підтримувати міжнародні спортивні санкції проти Росії та Білорусі, використовуючи всі доступні дипломатичні та організаційні механізми для забезпечення повної ізоляції агресора від міжнародного спортивного співтовариства.

Україна активно використовує спорт як інструмент для зміцнення міжнародної солідарності, особливо після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році.

Спортивні ініціативи стали важливою складовою дипломатії та об'єднання світової спільноти на фоні викликів, зокрема повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України. Ось ключові приклади таких ініціатив:

1. Участь у міжнародних змаганнях під час війни

⁴² Там само.

Українські спортсмени продовжують виступати на міжнародній арені, демонструючи незламність духу.

Багато з них виступають із символікою миру або патріотичними елементами, підкреслюючи солідарність з країною та звертаючи увагу світу на війну.

2. Благодійні матчі та турніри на підтримку України

Футбольні клуби України, такі як «Динамо» Київ та «Шахтар» Донецьк, проводили серії благодійних матчів у Європі (наприклад, «Match for Peace»).

Зібрані кошти спрямовувалися на гуманітарну допомогу та підтримку постраждалих.

3. Ініціативи НОК України та Міністерства молоді та спорту

Активна дипломатична діяльність для виключення спортсменів РФ та Білорусі з міжнародних змагань.

Створення безпечних умов для тренувань українських спортсменів за кордоном у співпраці з іншими державами (особливо в Польщі, Німеччині, Італії тощо).

4. Паралімпійський та олімпійський рух

Видатні досягнення українських паралімпійців у Пекіні-2022 стали прикладом стійкості та солідарності.

Участь в Олімпіаді-2024 стала символом міжнародної підтримки українського спорту.

5. Спортивна дипломатія

Залучення міжнародних федерацій для підтримки України (перенесення турнірів з Росії, підтримка українських спортсменів у вигнанні).

Розвиток концепції «спорт як інструмент миру» у співпраці з ООН, ЮНЕСКО та іншими організаціями.

23 квітня 2025 року Національний олімпійський комітет України спільно з представниками Товариства Червоного Хреста провів ознайомчу сесію щодо впровадження тренінгів «Перша психологічна допомога» та «Спортивний тренер+». Загалом захід зібрав понад 350 учасників, серед яких представники

регіональних відділень НОК України, тренери, вчителі шкіл, спортивних клубів, ДЮСШ, СДЮШОР та різних спортивних організацій.

Партнерство реалізується за підтримки Олімпійської солідарності Міжнародного олімпійського комітету. У межах співпраці НОК України та Червоного Хреста заплановано низку тренінгів з психологічної допомоги для фахівців, що працюють у спортивному середовищі, зокрема в прифронтових регіонах.

Під час свого виступу виконавчий директор НОК України Людмила Панченко наголосила на важливості співпраці:

«Умови, в яких сьогодні зростають наші діти, потребують комплексної підтримки – не тільки фізичної, але й психологічної. Для НОК України сьогоднішня зустріч є важливим кроком до довготривалої та змістовної співпраці між нашими організаціями. Ми щиро вдячні нашим партнерам за відкритість та експертність», – зазначила Людмила Панченко.

Тренінг «Перша психологічна допомога» спрямований на надання базових знань та навичок із реагування на стресові ситуації, кризові події та підтримку осіб, які пережили травматичні події. А програма «Спортивний тренер+» адаптована спеціально для тренерів, щоб вони могли вчасно розпізнати психологічні труднощі у вихованців та надавати належну допомогу або перенаправляти до фахівців.

Першим масштабним етапом у реалізації цієї ініціативи стане проведення тренінгів у рамках Всеукраїнського заходу «Швидше, вище, сильніше – разом», який проходитиме з 29 травня по 1 червня в Міжнародному дитячому центрі «Артек».

Захід став черговим кроком у розвитку міжінституційної співпраці задля підтримки українських тренерів, освітян та дітей, які живуть і працюють в умовах війни.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження проблеми спортивної дипломатії України в умовах російської агресії було встановлено, що спорт є не лише сферою змагань і розваг, а й потужним інструментом міжнародних відносин та публічної дипломатії. Спортивна дипломатія, як один із проявів м'якої сили, відіграє дедалі важливішу роль у сучасному світі, а для України — з урахуванням викликів повномасштабної війни — набула стратегічного значення.

Насамперед, варто відзначити, що спортивна дипломатія розвивалася в Україні поетапно: від участі українських спортсменів у складі радянських делегацій до незалежної зовнішньої спортивної політики, яка сьогодні є частиною національної безпеки. Особливої трансформації вона зазнала після 2014 року — анексії Криму та початку війни на Донбасі — коли Україна вперше активно почала використовувати спорт для просування своєї позиції на міжнародному рівні. Після 2022 року ця тенденція лише посилилась: спорт став не лише платформою солідарності, а й простором політичної боротьби за справедливість, санкції проти агресора та формування позитивного іміджу України у світі.

Україна стикнулась із рядом викликів. Зокрема, це втрати спортивної інфраструктури через бойові дії, зменшення фінансування, неможливість проведення міжнародних турнірів, евакуація спортсменів за кордон. Разом з тим, на цьому фоні відбувається активізація дипломатичних зусиль: бойкот участі у змаганнях із представниками країн-агресорів, інформаційні кампанії, тиск на міжнародні організації (МОК, FIFA, UEFA) з вимогами ізолювати РФ і Білорусь, а також активне використання голосу спортсменів як моральних послів держави.

Важливою тенденцією стало те, що українські спортсмени дедалі частіше виступають не лише як представники країни у змаганнях, але й як учасники

дипломатичних, гуманітарних та інформаційних ініціатив. Їх участь у міжнародних форумах, висловлювання проти війни, символічні акти підтримки української армії або жертв агресії — все це формує імідж України як держави, що бореться не лише на полі бою, а й у сфері моральних та культурних цінностей.

Слід підкреслити і важливу роль інституційної структури спортивної дипломатії. НОК України, Міністерство молоді та спорту, окремі спортивні федерації, українські посольства та діаспора — усі ці актори координовано просувають державну позицію в міжнародному спортивному середовищі. При цьому спорт стає каналом впливу, який дозволяє долати інформаційну блокаду, налагоджувати двосторонні та багатосторонні зв'язки, зміцнювати позитивний образ України на світовій арені.

Одним із головних здобутків останніх років є те, що міжнародна спортивна спільнота частково солідаризувалася з Україною. 35 країн виступили проти допуску російських і білоруських спортсменів до змагань. Багато федерацій ухвалили санкції, відсторонення або заборони. Хоча не всі рішення були однозначними (як, наприклад, «нейтралітет» для росіян), спортивна дипломатія України змогла вплинути на міжнародний порядок денний.

Таким чином, у межах даного дослідження було доведено:

1. Спортивна дипломатія України є потужним інструментом м'якої сили, який дозволяє досягати зовнішньополітичних цілей ненасильницькими методами, формувати позитивний імідж країни, протидіяти пропаганді РФ і мобілізувати підтримку світової спільноти.

2. Після 2014 року, а особливо з 2022 року, спортивна дипломатія стала невід'ємною частиною політики національної безпеки України, її зовнішньополітичної боротьби за визнання, підтримку і солідарність.

3. Україна адаптувалася до умов війни та кризи, створивши нові механізми просування своїх інтересів у сфері спорту: дипломатичний тиск на

міжнародні організації, бойкоти, символічні акції, формування нового покоління спортсменів як публічних дипломатів.

4. Спортивна дипломатія виконує не лише іміджеву, а й мобілізаційну, миротворчу та санкційну функцію, що підкреслює її системну цінність для держави в умовах сучасних міжнародних викликів.

Отже, спортивна дипломатія України не просто зберегла свою актуальність у період воєнної загрози — вона набула нової сили, глибини та політичної значущості, ставши однією з провідних форм публічної дипломатії у боротьбі за суверенітет, мир і майбутнє.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрій Шевченко та група 1+1 media запускають кампанію з закликом бойкотувати російських спортсменів. URL: https://www.youtube.com/watch?v=bKBhWf_qetk
2. Асоціація спортивних журналістів України (АСЖУ). Офіційний сайт. <https://uspa.com.ua/>.
3. Бакіко І.В., Дмитрук В.С. Історія фізичної культури. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2013. 90 с. -. <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-pdf>.
4. Беднарська О., Костюк Л.В. Олімпійський рух в історичному дискурсі. Студентський науковий вісник. 2017. № 42. С. 113-116.
5. Більченко, А., Окладна, М., Рижкова, Ю. (2023). Спортивна дипломатія як сучасний засіб вирішення міжнародних проблем. Право та інновації, (4 (36), 42–49.. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4\(36\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-4(36)-6).
6. Боголюбова Н. М. Геополітика спорту та основи спортивної дипломатії. Київ, 2018. 282 с.. https://stud.com.ua/119969/turizm/geopolitika_sportu_ta_osnovi_sportivnoyi_diplomatiyi.
7. Британія закликала спонсорів Олімпіади підтримати бойкот росіян/ Листи із таким закликом отримали Coca-Cola, Intel, Samsung та Visa. CHAS NEWS. 11 березня 2023. <https://chas.news/news/britaniya-zaklikala-sponsoriv-olimpiadi-pidtrimati-boikot-rosiyan>
8. Вадим Гутцайт: «Наша позиція була і залишається незмінною – російських і білоруських спортсменів не повинно бути на міжнародних змаганнях». Міністерство молоді та спорту України. 26 січня 2023 . <https://mms.gov.ua/news/vadym-huttsait-nasha-pozytsiia-bula-i-zalyshaietsia->

nezminnoi-rosiiskikh-i-biloruskykh-sportsmeniv-ne-povynno-buty-na-mizhnarodnykh-zmahanniakh

9. Вербицький В.А., Бондаренко І.Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні. Навчальний посібник. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.

10. Всі олімпійські чемпіони за часів незалежної України (у складі збірної): від Баюл до Абраменко.. https://ua.tribuna.com/blogs/andrii_ihnatenko/2514929/.

11. Від золота Подкопаєвої до тріумфу Харлан: здобутки України на Олімпіадах 1996-2016.. <https://fakty.com.ua/ua/sport/20210723-vid-zolot....>

12. Гончарова А. Україна закликала Міжнародну федерацію стрільби з лука посилити санкції проти Росії. Суспільне. Спорт. 16 січня 2025. <https://susplne.media/sport/926539-ukraina-zaklikala-miznarodnu-federaciju-strilbi-z-luka-posiliti-sankcii-proti-rosii/>

13. Грідіна І. Спортивна дипломатія України: поразки і перемоги / І. Грідіна, Д. Куц // Історичні і політологічні дослідження. - 2013. - № 4. - С. 332-341. - Режим доступу: .

14. Долинний Ю.О. Олімпійський і професійний спорт. Курс лекцій для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Краматорськ : ДДМА, 2020. 112 с.

15. Діщенко Д. Історичний розвиток фізичної культури та спорту. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві. 2019. С. 70-74.

16. Замаскіна А. М. Феномен спортивної дипломатії та її вплив на міжнародне право та відносини між державами / А.М. Замаскіна // 75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права : збірник матеріалів Всеукр. наук. студент. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2020 р.) / МОН України, НУ "ОЮА" ; відп. вед. М. Р. Аракелян. - Одеса : Гельветика, 2020. – С. 239-242.

17. Зінченко С. Як російська пропаганда використовує спорт, щоб поширювати антиукраїнські наративи. Детектор Медіа. 16 Червня 2023.. <https://disinfo.detector.media/post/yak-rosiiska-propahanda-vykorystovuie-sport-shchob-poshyriuvaty-antyukrainski-naratyvy>.

18. Іжик М. Настільний теніс і дипломатія. Міжнародне радіо Китаю. 2016-07-21. <https://ukrainian.cri.cn/848/2016/07/21/2s45061.htm>

19. Історія НОК України. Національний олімпійський комітет України (НОК України). Офіційний вебпортал. <https://noc-ukr.org/about/history/>.

20. Коваленко М. Спортивна дипломатія України як протидія російському впливу в умовах російсько-української війни. Травневі студії: історія, міжнародні відносини: збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2024: історія, археологія та міжнародні відносини в умовах війни». Вип. 9 / за заг. ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 24-26.

21. Крикун Т.Є. Масштабні спортивні заходи як інструмент формування позитивного міжнародного іміджу країни (іноземний досвід). Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 19. С. 152-161.

22. Кудлай, І. В. Інструменти спортивної дипломатії з різних точок зору / І. В. Кудлай, Т. В. Мікуліна // Україна у сучас. між. просторі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 16-17 черв. 2023 р. - Одеса, 2023. - С. 139-142.

23. Кулік С.М. Спорт і дипломатія – у пошуках спільного.. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11223/1/Kulyk%20S.%20%D0%9C..pdf>.

24. Леваднюк С. Уряд Великої Британії закликав спонсорів Олімпіади чинити тиск на МОК з метою недопуску росіян. Суспільне спорт. 11 березня 2023. <https://suspilne.media/sport/410829-urad-velikoi-britanii-zaklikav-sponsoriv-olimpiadi-ciniti-tisk-na-mok-z-metou-nedopusku-rosian/>

25. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний вебпортал..
<https://mms.gov.ua/russian-and-belarusian-athletes-who-support-the-war-in-ukraine>.
26. На Олімпіаді спортсмени Північної і Південної Кореї пройдуть під одним прапором. Радіо Свобода. 17 січня 2018.
<https://www.radiosvoboda.org/a/news/28981408.html>
27. Національний олімпійський комітет України (НОК України). Офіційний вебпортал..
<https://noc-ukr.org/>.
28. Носальська І. МОК тягне росіян та білорусів у великий спорт: можливий бойкот. Корреспондент.net, 30 березня 2023.
<https://ua.korrespondent.net/articles/4576653-mok-tiahne-rosiian-ta-bilorusiv-u-velykyi-sport-mozhlyvyi-boikot>
29. Окладна М. Г., Щеглаков І.Е. Роль спортивної дипломатії у визнанні новостворених держав. Право та інновації. 2020. № 4 (32). С. 92-98. URL:..
<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/abb62718-82d9-4474-83c0-7962c76feb79/content>.
30. Олімпійська слава України : (до 30-річчя Незалежності України) : довідник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. : С. Карасевич, М. Карасевич. Умань : Візаві, 2022
31. Петров Д.О. Історичні аспекти розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів. Матеріали XIII Міжнародної наук.- практ. конференції молодих вчених. 2013. Т 2. С. 140-144.
32. Постанова Верховної Ради України № 4314-IX. [Про Звернення Верховної Ради України до глав держав, парламентів та урядів демократичних держав світу, Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародної асоціації Всесвітніх ігор та міжнародних спортивних федерацій щодо недопущення російських та білоруських спортсменів до міжнародних спортивних змагань та посилення санкцій проти спортивних організацій російської федерації та республіки](#)

[білорусь.](https://www.golos.com.ua/article/382948) Голос України. 20 березня 2025.
<https://www.golos.com.ua/article/382948>

33. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України. Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 2 липня 2024 р..
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>.

34. Самойлов О.Ф. Спортивна дипломатія як чинник формування міжнародних відносин. Проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. Київ. 2019. Вип. 10-15. С. 146-160.

35. Спорт як інструмент російської агресії. Як реагує світ? Ukraïner. 17 червня 2023/

36. Структура Міністерства молоді та спорту України. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний вебпортал..
<https://mms.gov.ua/ministerstvo/struktura>.

37. Теплов Д. Вплив російської пропаганди на дипломатію в спорті в умовах підготовки Олімпійських ігор-2024. Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва. 3 липня 2024. <https://dif.org.ua/article/vpliv-rosiyskoi-propagandi-na-diplomatiyu-v-sporti-v-umovakh-pidgotovki-olimpiyskikh-igor-2024>.

38. Трубецькой Д. Спортивна дипломатія. В Україні вже давно ведуться дискусії щодо бойкоту Олімпіади. Але беручи участь у Парижі, країна може досягти набагато більшого. IPG. 25.07.2024. -

39. У Києві відбувся Міжнародний форум «Сила спортивної дипломатії». Міністерство молоді та спорту України. 03 грудня 2024 року..
<https://mms.gov.ua/news/u-kyievi-vidbuvsia-mizhnarodnyi-forum-syla-sportyvnoi-dyplomatii>.

40. Україна на Олімпійських іграх: історія перемог наших спортсменів. 20 июля 2021. РБК. Україна.

41. Успенська А. Олімпіади стали занадто дорогими і втратили популярність. Що з цим робити? BBC NEWS UA. 2 серпня 2021. -
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-58048608#:~:text>

42. Філіппова Ю. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. Політікус. 2020. Вип. 3. С. 153-158.

43. Шуляк А., Кулік С. «Стадіонна дипломатія» китайської народної республіки в контексті її геополітичних інтересів. Регіональні студії, 1 (15), 2023. С. 124-158.

44. Холоднова А. МОК розкритикував рішення уряду України про бойкот спільних із росіянами і білорусами змагань. Бабель. 02 квітня 2023. <https://babel.ua/news/92303-mok-rozkritikovav-rishennya-uryadu-ukrajini-pro-boykot-spilnih-z-rosiyanami-i-bilorusami-zmagan>

45. Холоднова А. Уряд відповів МОК: Українські спортсмени бойкотуватимуть спільні з росіянами і білорусами змагання. Бабель. 31 березня 2023

46. Хома, Н. (2024). Оцінка інституційної спроможності спорту щодо реалізації миробудівничої функції в умовах збройних конфліктів. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, (49), 165–173. <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.49.165-173>

47. Як росія використовує спорт у війні та як цьому протидіє Мінмолодьспорт? Міністерство молоді та спорту України. 21 березня 2024.. <https://mms.gov.ua/news/yak-rosiia-vykorystovuie-sport-u-viini-ta-iak-tsomu-protydiie-minmolodsport>.

48. Ярмоленко О. Очільник МОК Томас Бах підтримав повернення спортсменів із Білорусі та росії на Олімпіаду під нейтральним прапором. Бабель. 28 березня 2023. <https://babel.ua/news/92110-ochilnik-mok-tomas-bah-pidtrimav-povernennya-sportsmeniv-iz-bilorusi-ta-rosiji-na-olimpiadu-pid-neytralnim-praporom>

49. Allison, Lincoln. The Changing Politics of Sport. - Manchester, 1993

50. Bainvel, Serge. Sport and Politics : A study of the relationship between International Politics and Football. – 2005. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ;

51. Beacom, Aaron. Sport in international relations: a case for cross-disciplinary investigation // *The Sports Historian*. – 2000. - №20(2). - P. 1-23. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: ;

52. Beacom, Aaron. Sport in international relations: a case for cross-disciplinary investigation // *The Sports Historian*. – 2000. - №20(2). - P. 1-23. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: ;

53. Booth, Douglas. Book Review on Allison L. *The Changing Politics of Sport* // *Sporting traditions*. P. 141-144. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

54. Brownell, Susan. *The Olympics' "civilizing" legacy* // *for openDemocracy*. 2008. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

55. Chien-Yu, Lin, Ping-Chao, Lee, Hui-Fang, Nai. *Theorizing the Role of Sport in State-Politics*//*International Journal of Sport and Exercise Science*, 1(1): 23-3.

56. DeGroot, Gerard. *Sport and Politics - Sometimes a Good Mix* // *for ISN Insights*. 2011. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

57. Enstice, Emily. *Sport, cross-cultural communication and international understanding*. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: ; Bainvel, Serge. *Sport and Politics : A study of the relationship between International Politics and Football*. – 2005. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: ;

58. Fédération Internationale de Basketball.. <https://www.fiba.basketball/fr>.

59. Fédération Internationale de Volleyball (FIVB).. <https://www.fivb.com/>.

60. Fédération internationale de football association.. <https://www.fifa.com/>.

61. *Handbook of sport studies*, ed. Jay Coackly, Eric Dunning. – London. 2000. 570 p. 213-227 pp.

62. Hargreaves, Jennifer. *Sport, Culture and Ideology*. – London : Routledge and Kegan Paul., 1982. 254 pp.

63. Hargreaves, Jennifer. *Sport, Culture and Ideology*. – London : Routledge and Kegan Paul., 1982. 254 pp.; McIntosh, Peter. *Fair play. Ethics in sport and education*. Heinemann, London., 1979. – 213 pp. ;

64. Houlihan, Barrie. Book Review on Allison L. The Changing Politics of Sport// Journal of Sport History, Vol. 20, No. 3 (1993, p.297-300). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

65. Houlihan, Barrie. Book Review on Allison L. The Changing Politics of Sport// Journal of Sport History, Vol. 20, No. 3 (1993, p.297-300). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ;

66. International Olympic Committee.. <https://www.olympics.com/ioc>.

67. Lever, Janet. Sport in a Fractured Society : Brazil Under Military Rule. Arbena, P. 85-96.

68. McPherson, B. D., Curtis, J. E., and Loy, J. W. The Social Significance of Sport : An Introduction to the Sociology of Sport., Human Kinetics Books. – 1989. 334 pp.

69. Murray, Stuart. Sports-Diplomacy: a hybrid of two halves. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ;

70. McIntosh, Peter. Fair play. Ethics in sport and education. Heinemann, London., 1979. – 213 pp.

71. Nye, Joseph. New public diplomacy. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ; Taylor, Philip. Public Diplomacy and Strategic Communications // Routledge Handbook of Public Diplomacy. - Routledge, 2008. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

72. Preti, Daniela. Sport : Tool for Development// for ISN Insights. 2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

73. Riordan, James. Sport, Politics, and Communism. – Manchester University Press. Manchester., 1991. – P. 169

74. Russian and Belarusian athletes who support the war in Ukraine. Міністерство молоді та спорту України.. <https://mms.gov.ua/russian-and-belarusian-athletes-who-support-the-war-in-ukraine>.

75. Sanders, Barry. Sport as Public Diplomacy. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ;

76. Slack, Trevor. The Commercialisation of Sport . - N.Y., 2004. – 335 pp.

77. Taylor, Philip. Public Diplomacy and Strategic Communications // Routledge Handbook of Public Diplomacy. - Routledge, 2008. – [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

78. Wählisch Martin, Xharra Behar. Public Diplomacy of Kosovo : Status Quo, Challenges and Options. - Los Angeles, 2011. - P.42. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

79. Wählisch, Martin, Xharra, Behar. Public Diplomacy of Kosovo : Status Quo, Challenges and Options. - Los Angeles, 2011. - P.42. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: